

PÉCS

TÖRTÉNETE

II.

A PÜSPÖKSÉG ALAPÍTÁSÁTÓL A TÖRÖK HÓDÍTÁSIG

PÉCS TÖRTÉNETE

II.

Szerkesztő bizottság
FONT MÁRTA és VONYÓ JÓZSEF
társelnökök

KAPOSI ZOLTÁN, VARGA J. JÁNOS, VARGA LAJOS, VISY ZSOLT

A bizottság korábbi tagjai

ÓDOR IMRE, SZITA LÁSZLÓ, T. MÉREY KLÁRA

Készült a PÉCS TÖRTÉNETE ALAPÍTVÁNY szervezésében

Elnök: UJVÁRI JENŐ
Titkár: PILKHOFFER MÓNIKA

Tagok:

CSORDÁS GÁBOR, HUSZÁR ZOLTÁN, KISMÁNYOKI KÁROLY,
KRIPPL ZOLTÁN, LÉNÁRD LÁSZLÓ, P. MÜLLER PÉTER,
SÍKFŐI TAMÁS

Munkatárs:
BOGNÁR INKE

A kuratórium korábbi tagjai

ÓDOR IMRE, POLÁNYI IMRE (elnök), RAJCZI PÉTER, TILLAI AURÉL

PÉCS

TÖRTÉNETE

II.

A PÜSPÖKSÉG ALAPÍTÁSÁTÓL
A TÖRÖK HÓDÍTÁSIG

FŐSZERKESZTŐ
VONYÓ JÓZSEF

SZERKESZTŐ
FONT MÁRTA

PÉCS TÖRTÉNETE ALAPÍTVÁNY – KRONOSZ KIADÓ

PÉCS, 2015

A kötet szerzői

TÓTH ENDRE, **KOSZTA LÁSZLÓ**, PETROVICS ISTVÁN, VARGA SZABOLCS
FEDELES TAMÁS, JANKOVITS LÁSZLÓ

Lektorok

BUZÁS GERGELY, FEDELES TAMÁS, SZENDE KATALIN

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó és a Pécs Története
Alapítvány gondozásában 2015-ben megjelent nyomtatott kötet
változatlan kiadása

pdf ISBN 978-615-6027-94-8

© SZERZŐK

© SZERKESZTŐ

© FOTÓK ÉS TÉRKÉPEK KÉSZÍTŐI ÉS TULAJDONOSAI

© PÉCS TÖRTÉNETE ALAPÍTVÁNY

© KRONOSZ KIADÓ

Tartalom

Előszó (Dr. Udvardy György megyéspüspök)	9
Szerkesztői előszó (Font Márta)	11
I. PÉCS QUINQUECCLESIE NEVÉNEK EREDETÉRŐL (Tóth Endre)	13
II. A PÜSPÖKSÉG ALAPÍTÁSÁTÓL (1009) A 14. SZÁZAD KÖZEPÉIG (Kosztai László)	21
A Pécsi Püspökség alapítása	21
Előzmények	21
Térítés a Dél-Dunántúlon	22
A püspökség megalapítása és az <i>imitatio Romae</i>	22
Pécs mint püspöki székhely és az egyházmegye határai 1009-ben	23
Pécs városszerkezete a 11. századtól a 14. század közepéig	29
Településmag a Székesegyháztól keletre, káptalani városrész	31
Településmag a püspökvártól délnyugatra	34
A Szent Benedek-templom melletti település	36
A domonkosok városrésze (délkeleti településmag)	37
A keleti településmag	39
A város főterének kialakulása, a településmagok összeolvadása	41
A város urai	47
A püspökök	47
A pécsi székeskáptalan	48
A város lakossága	52
Az egyháziak	52
A város lakossága a 11–12. században	53
Az első telepesek	54
A város 13. századi lakossága	56
A város lakossága a 14. század első felében	64
A város környékének lakossága	66
A város önkormányzata	67
A város és környékének gazdasága a 11. század elejétől a 14. század közepéig	67
Mezőgazdaság	69
Állattartás	69
Földművelés	70
Szőlőtermesztés	72
Kézműipar	74
Malmok	76
Bányászat	78
Kereskedelem és vásárok	78
Pécs a középkori úthálózatban	81
Pécs központi funkciói és vonzáskörzete a 14. század közepéig	85
Egyházigazgatás és a város egyházi vonzáskörzete	85
Kulturális központ	86

A jogi írásbeliség központja, a hiteleshelyi tevékenység és hatóköre	87
A város mint gazdasági központ	91
A pénzügyi igazgatás központja	92
A szeretetesség és a város központi funkciói	93
A város vonzáskörzetei	94
A város egyházi intézményei	96
Plébániák	96
A dómplébánia	97
A Szent Benedek-plébánia	98
A Mindenszentek-plébánia	100
A Szent Bertalan-plébánia	101
Középkori plébániák a város mai határain belül	106
Ispotály	108
Kolostorok a 14. század közepéig	111
Bencés monostor Pécssett?	111
Ágostonos kanonokok	112
Az ürögi ágostonos kanonoki kolostor	113
A munkádi ágostonos kanonoki kolostor	113
Remete rendek	114
A Jakab-hegyi (ürögi) és a patacsi pálos kolostorok	114
Koldulórendek	115
A pécsi domonkos kolostor	115
A pécsi domonkosok kultúrája – a <i>Pécsi egyetemi beszédek</i> című prédikációgyűjtemény	120
A Szentlélek domonkos apácakolostor	121
A ferencesek kolostora	123
Az ágostonos remeték kolostora	126
Kápolnák a városban	130
A Szent István király-kápolna	130
A Corpus Christi-kápolna	131
Kápolna a ferences templommal szemben	134
Kápolnák a kanonoki kúriákban	134
A püspökvár	134
A püspökség székhelye	140
A Székesegyház	141
A dómmonostor és a püspöki palota	153
A székeskáptalan épülete és a 14. század közepi püspöki palota	156
A háromkaréjos kápolna (<i>cella trichora</i>)	161
Az Aranyos Mária-kápolna	163
A Keresztelő Szent János-társaskáptalan	165
Pécs az országos politikában a 14. század közepéig	166
Péter király sírja	166
Királykoronázás Pécssett 1064-ben	168
Keresztesek Pécssett	169
A tatárok kifosztják Pécsset	170
III. A VÁROS TÖRTÉNETE A 14. SZÁZAD KÖZEPÉTŐL 1526-IG (<i>Petrovics István</i>)	173
A késő középkori városszerkezet	173
Új jelenségek a 14. század közepétől a 16. század elejéig	173
A városfal építése és a városszerkezetre gyakorolt hatása	173

A középkori Pécs utcái	179
Lakóházak	185
A város lakossága a 14. századtól Mohácsig	191
Az egyháziak	191
A püspökök	191
A székeskáptalan	197
A város polgárai és mindennapjaik	197
Adásvétel: szőlő, ház, birtok	198
Hagyatékok, végrendeletek	202
Perek és megegyezések	209
Kölcsön és tartozás – bérlet és zálog	211
Kereskedelmi kapcsolatok	213
Hatalmaskodások	216
Foglalkozás, lakóhely	218
A püspök szolgálatában	219
Adományok az egyháznak	220
Bűnbocsánat, zárandoklat, <i>confraternitas</i>	220
A pécsi polgárság országos összehasonlításban	221
A lakosság lélekszáma és mobilitása	224
A püspök városa és a város tisztségviselői: a városigazgatás	227
A város elöljárói	227
A város által kiadott oklevelek	231
Egyházi intézmények	233
Plébániák a város határain belül	234
A Szent Bertalan-plébánia	234
A Mindenszentek-plébánia	235
A Szent Benedek-plébánia	235
A Szent István-kápolna, majd plébánia	236
A Szent Erzsébet-ispotály	236
A város és környékének gazdasága a késő középkorban	236
Mezőgazdaság	237
Gabonatermesztés	237
Szőlőművelés	237
Állattenyésztés	240
Halászat	241
Kézművesség	241
Kereskedelem, vásárok	248
Az első magyarországi egyetem	253
Az alapítás körülményei	253
Az egyetem kancellárjai	255
Az alapító püspök: Koppenbachi Vilmos	255
Az egyetemet fenntartó püspök: Alsáni Bálint	259
Az egyetem működése	262
Az egyetem tanárai	263
Az ismert diákok	264
Az oktatás helyszíne	264
Az egyetem megszűnése	266
A középkori Pécs kulturális jelentősége (<i>Fedeles Tamás</i>)	268
Az oktatás	268
A székesegyházi iskola	268
Szerzetesrendi főiskolák	270

Humanista–mecénás főpapok	270
Janus Pannonius	270
Handó György	271
Ernuszt Zsigmond	271
Szatmári György	272
Csulai Móré Fülöp	273
A humanista irodalom Pécssett (<i>Jankovits László</i>)	274
Janus Pannonius	274
Szatmári György köre	275
Zene	275
Pécs helye a késő középkori magyar városszerkezetben	276
Pécs az ország politikai életében	279
Anjou- és Zsigmond-kor	279
A Horvátiak lázadása	280
Bosznia és a magyar királyság	282
A pécsi rabváltó gyűlés	283
Zsigmond halálától Mohácsig	283
A Hunyadiak pécsi tartózkodásai	283
Ernuszt Zsigmond és II. Ulászló	285
Mohács előtti események	287
IV. A PÜSPÖK VÁROSA VAGY AZ OSZMÁN BIRODALOM ELŐRETOLT HELYŐRSÉGE?	
1526–1543 (<i>Varga Szabolcs</i>)	289
Pécs a mohácsi csata után	290
Pécs a polgárháborúban (1527–1540)	292
A püspök városa	292
Az oszmán jelenlét	295
Pécs kereskedelmi és társadalmi kapcsolatai Mohács után	298
Pécs szerepe a kialakuló határvédelmi rendszerben (1540–1543)	301
V. Jegyzetek	
I. Pécs Quinquecclesie nevének eredetéről	305
II. A püspökség alapításától (1009) a 14. század közepéig	306
III. A város története a 14. század közepétől 1526-ig	323
IV. A püspök városa vagy az oszmán birodalom előretolt helyőrsége? 1526–1543	344
VI. Bibliográfia	347
Rövidítések	347
Források	348
Felhasznált irodalom	352
VII. Mutatók	375
Személynév-mutató	375
Településnév-mutató	384
Ábrák jegyzéke	387
Térképek jegyzéke	389
Táblázatok jegyzéke	389
VIII. Summary	391

Előszó

Több mint ezer esztendeje annak, hogy az ókori *Sopiana* alapjaiból egy új város kezdett kibontakozni: Pécs, a középkori magyar állam egyik legfontosabb települése. Emberi léptékkal mérve hatalmas távolság van az akkori élet és a mai világ között. Mégis kíváncsi szemmel kutatjuk e régi korok történetét, hisz az ember természeténél fogva vágyik arra, hogy megtudja, honnan jött és hová tart.

Korszakokon át keresi azokat a nyomokat, amelyek megmutatják, ki is ő valójában. A történész a felfedezés örömeivel bukkan egy-egy adatra, régi tárgyra, s egyre megfoghatóbb, személyesebb kép tárul fel előtte az elmúlt időkről, eredetéről. Mindeközben az alapos munka eredményeként a kutató érdeklődés egyre szilárdabb megismeréssé válik, s a „Miért éppen itt? Miért akkor? Milyen okból?” kérdések, ha nem is teljes, de egyre pontosabb válaszra találnak.

E mélyreható szakmai tevékenység eredményeként született meg a Pécs történetét feldolgozó monográfiák második kötete, mely Szent István korától egészen a török hódításig követi a település sorsát. A középkor évszázadaiban járunk, olyan döntő időszakban, amikor a mai város gazdag kultúrája gyökeret vert, s amelyből ma is értékeket merít. Olyan korról olvashatunk, amelyben nagymértékben az egyház élete formálta a lakosok mindennapjait, s ez különösen érvényes a püspöki székhelyként funkcionáló Pécs történetére.

Az 1009. évi alapítástól kezdve a püspökség uradalmi helyzete, a szakrális építészet meghatározó jelleggel alakította a város szerkezetét, gazdaságát, művelődését. A fennmaradt tárgyak, műalkotások, krónikák, a *Quinqueecclesiensis* korabeli latin elnevezés szintén e virágzó kapcsolat örökségét őrzik. Olyan kulturális örökséget, amely ma is időszerű üzenetet hordoz a valóban értékes és szép keresésének, a kultúra embert formáló kibontakoztatásának útmutatásával.

A kötet sokoldalúan mutatja be az alapítás és az építés időszakát, a várost irányító püspöki udvar és a lakosság egyre gyarapodó rétegeinek mindennapjait, a szerzetesrendek letelepedését és a közösség javát szolgáló sokoldalú tevékenységét, a szorgalmas iparosok munkáját, melyből a településmagok lassan egy várossá lettek. Lényegre törően emeli ki az egyetem jelentőségét, a művelődés embert formáló alkotásait, a gazdasági élet sajátos pécsi vonásait, a sorsdöntő eseményeket egészen az oszmán jelenlétig. Mindeközben szemléletes kép rajzolódik ki a nehézségekről, amelyek olykor súlyos csapásként jelentkeztek, vagy az újrakezdés reményt hozó folyamatáról, amelyben megmutatkozott a szilárd hit bizonyossága. Hála és köszönet a kötet szerzőinek, hogy szakmai tudásuk biztos háttérrel, a feltárt tények ismeretében sokrétű szempontok szerint mutatják be a középkori Pécs világát, a korabeli viszonyokat.

Az alapos munkával elkészített írások nem csak a tények keretét adják meg a történelem ezen évszázadaikhoz. A konkrét adatok segítenek abban, hogy szemtanúként tekintsünk az akkori élet jellegzetességeire, a sorsdöntő eseményekre. Arra, hogy az utcákat, melyeken nap mint nap járunk, eleink lépései formálták. Kitartásuk és szorgalmuk alakította a környezet ma is csodálatra méltó képét, a fejlődés iránti elkötelezettségük töltötte meg élettel a Mecsek lankáit. A történelem és a hit összetartozásának jele ez. Tanúságtétel arra, hogy a történelem az üdvösség útja, a gondviselés és a valódi remény hordozója.

Ajánlom szeretettel ezt a könyvet minden volt és jelenlegi pécsi lakosnak, a leszármazottaknak s minden kedves olvasónak, aki közelebbről is szeretné felkutatni a város gazdag középkori örökségét!

Dr. Udvardy György
pécsi megyéspüspök

Szerkesztői előszó

A Pécs történetét bemutató monográfia második kötete a város középkori históriáját tárja az olvasó elé a püspökség alapításától (1009) a török uralom kezdetéig (1543). Ez egyben jelzi, hogy a város történetének sarokpontjai különböznek azoktól az időhatároktól, amelyeket az ország egészére tartunk meghatározónak. István király koronázása után eltelt néhány év 1009-ig, amikor az ezredfordulás kezdetek után az egyházszervezet továbbépült. 1526-ban a mohácsi csatavesztéssel Pécs nem lett azonnal török várossá, bár az utolsó bő másfél évtized ezt előrevetítette. A monográfia első kötetében tárgyalta a képest elhelyezkedésében, nevében és kapcsolatrendszerében is új város áll előttünk, amelynek a latin *Quinqueecclesiae*, a német *Fünfkirchen* és a magyar *Pécs* neve egyaránt ebben az időszakban alakult ki.

A fenti megfontolások miatt tagolódik a kötet négy fejezetre, tartalmi – és nem terjedelemarányos – felosztást követve. Szükségesnek tartottuk, hogy külön fejezet szövegezzon a város nevének keletkezéséről, a névadás lehetséges és vélelmezhető szempontjairól. Önálló részben tárgyaljuk az 1526 és 1543 közötti évek történéseit is, mivel a külső körülmények ebben az időszakban lényegesen eltérnek a korábbi századok jellemzőitől. A kötet gerincét a második és a harmadik fejezet alkotja. A második a település egységes arculatának kialakulását mutatja be a kora középkor évszázadaiban, a harmadik pedig a késő középkor prosperáló gazdaságát, fejlődő társadalmát és a nyomában kibontakozó kulturális központtá válást.

A monográfia első kötetéhez hasonlóan itt is olyan szakemberek jutottak szóhoz, akik nemcsak a korszak történetének kutatói, hanem hosszú ideje elkötelezték magukat Pécs és a dunántúli régió múltjának feltárása iránt; sőt személyesen is kötődnek a városhoz. Koszta László a Szegedi Tudományegyetem Történettudományi Intézetének egyetemi tanára volt, aki tragikusan fiatalon, életének 53. évében, 2015. július 18-án, e kötet kiadásra történő előkészítése idején, súlyos betegség következtében örökre eltávozott közülünk. Így az általa írt fejezet utolsó nagyobb szabású tudományos munkája. Koszta László kollégája, Petrovics István szintén Szegeden egyetemi docens, mindketten Pécsről származtak el, és egyetemi éveik óta kutatták Pécs történetét. Koszta elsősorban egyháztörténész volt, Petrovics pedig több középkori magyar város történetét dolgozta fel. Varga Szabolcs ma is Pécsen dolgozik, a Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola docense, a Pécsi Tudományegyetem egykori hallgatója, a város korajúrkori történetének kutatója. Tóth Endre nem pécsi, de mint a késő római Pannonia és a népvándorláskor szakértője, évtizedek óta foglalkozik Péccsel is.

Az első kötetben tárgyalt korszaktól eltérően a középkor évszázadaira több az írott forrás, mint a régészeti emlék, de a tárgyi anyag a növekvő számú – ám még mindig igen kevés – okleveles anyag mellett is nélkülözhetetlen. Az elbeszélő források és a növekvő számú oklevél nem ritkán egymásnak ellentmondó adatokat is tartalmaznak, a tárgyi és az írott anyag összeillesztése sem mindig problémamentes. Azaz szaporodó forrásanyag birtokában, a kutatás módszertani eszköztárának növekedésével sem tud a tudomány egyértelmű választ adni a ma emberét foglalkoztató minden kérdésre. Ilyen például a város nevének eredete. Nagyra becsült, és a város múltjának feltárásában elvülhetetlen érdemeket szerzett elődeink véleményét nem igazolja a mai kutatás. Továbbra is maradnak – néha szaporodnak – a kérdőjelek. Vannak a lokálpatriotizmus teremtette mítoszok, amelyeket a kutatás eredményei cáfoltak, ilyen például a középkori pécsi egyetem hosszantartó fennmaradása. Közismertté lett hipotézisek is módosulni látszanak az újabb kutatások fényében. Tudjuk például, hogy a középkori egyetemek számára sehol sem emeltek külön épületet a 15. század előtt, akkorra

pedig a pécsi egyetem elenyészett. A feltárt gyönyörű, 14. századi épület az egyetemalapító Vilmos palotája volt. Nem tudhatjuk persze, hogy a püspök mint az egyetem kancellárja nem adott-e helyet alkalmanként előadások számára, vagy tartottak-e ott egy-egy egyetemi vizsgát.

A kötet szerzői számos új eredménnyel gazdagították ismereteinket városunk múltjáról. A korábbi várostörténeti írásokat ismerők bizonyára felfedezik majd több, széles körben elterjedt korábbi vélekedés cáfolatát is. Szerkesztőként úgy vélem, hogy a város múltja iránt érdeklődő pécsiek, illetve a kötet minden olvasója számára a tudományos eredmények mellett be kellett mutatnunk a hipotéziseket, a továbbra is létező kételyeket és a források „megszólaltatásának” módszereit is. Nyilvánvaló az okleveles anyag egyenetlen volta. Az egyháztörténeti rész teljesebb, mert helyben keletkezett iratokra épül. A város polgárai – főleg a kereskedelemben érintettek – a környező országokban sokfelé megfordultak (például Itáliában, Sziléziában), sok helyen hagyhattak nyomot maguk után, amelyekről sokszor véletlenszerűen kerül elő egy-egy oklevél. Nem kizárt, hogy e forrásanyag a jövőben még gyarapodni fog.

A szerzőkön kívül jelen kötet létrehozásán is sokan fáradoztak. Szende Katalin, Buzás Gergely és Fedeles Tamás lektorok, a várostörténeti kutatások jeles képviselői, számos észrevétellel segítettek a szerzők munkáját. Fedeles Tamás és Jankovits László irodalomtörténész művelődéstörténeti-irodalomtörténeti kiegészítő írásukkal is hozzájárultak a város arculatának pontosabb megrajzolásához. Az új fotókat Füzi István fotóművész készítette, a térképeket Nagy Béla rajzolta. A fotók egy részét *A pécsi egyházmegye története I.* kötet alapján Udvardy György püspök úr engedélyével tesszük közzé, más részükhöz a Janus Pannonius Múzeum Régészeti Osztálya, a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára és a bécsi Wiener Stadt- und Landesarchiv hozzájárulásával jutottunk.

A kötet formai megjelenése – a jegyzetapparátus, a bibliográfia, az idegen nyelvű rezümék, a mutató – a monográfia első kötetének mintáját követi. Az első kötettől eltérően itt az írott forrásoknak nagyobb szerep jutott, emiatt megkerülhetetlen volt az eredeti – latin nyelvű – forrás szerint idézni neveket, fogalmakat, mondatokat. A középkori latin nyelvnek mindenütt kialakultak helyi sajátosságai, a személy- és helyneveknek nem volt egységes írásmódja. Ezt tükrözi például Pécs *Quinqueecclesiae* nevének számos – mai szemmel következtelen – írásképe. Két dokumentumot közzöltünk teljes terjedelmében (latinul és magyarul is): a püspökség és az egyetem alapítólevelét. Bizonyára fel fog tűnni, hogy az oklevelek egyike-másika többször is előkerül, hiszen sokféle információt hordoznak: egy adásvétel például betekintést nyújthat a vagyoni viszonyokba, rávilágít a gazdaság egy-egy ágára, a polgár neve informálhat a származásáról, az ingatlan helye a város topográfiájáról...

Abban a reményben adjuk át kötetünket a Tisztelt Olvasónak, hogy általa újabb hasznos ismeretekkel gazdagodhat Pécs történetének e meghatározó időszakáról.

Pécs, 2015. augusztus

Font Márta

VII.

Mutatók

Személynév-mutató

A-Á

Aba Sámuel magyar király 143
Abu Hamid 73
Achilles (Hont Pázmány nembeli) pécsi püspök 46, 47, 70, 72, 114, 310, 316
Ács (? , Alcis) Imre polgár 201, 237, 240
Acsády Ignác történész 343
Adorján, Szent nikomédiai vértanú 16, 17
Ágnes (Bálint fia János felesége, 1421) 220
Ágoston, Szent 294, 319
Aigl Pál 320, 345
Ajtony törzsfő 28
Aladar comes 312
Albeni Henrik pécsi püspök 194, 195, 196, 197, 213, 219, 266, 327
Albeni II. János pécsi, zágrábi püspök 194, 195, 283, 343
Albeniek 231, 327, 330
Albert
~ III., osztrák herceg 267
~ Habsburg, magyar király 228, 283, 284
~ itáliai származású mester 189, 201
~ kanonok 276
Áldásy Antal történész 262, 338, 339
Alsáni Bálint bíboros, pécsi püspök 194, 195, 216, 217, 219, 231, 254, 259-262, 264, 267, 281, 323, 337, 339, 340, 342
Alsáni János (Logret fia) 259
Alsániak 259, 338
Alszege Balázs bíró (1464) 208, 230, 231
Ambrus, Szent 153
András
~ I., magyar király 167, 168, 169,
~ II., magyar király 57, 59, 60, 81, 102
~ III., magyar király 139
~ a prágai egyetem hallgatója 267
~ comes 63
~ festő (1502) 191, 201, 220, 243, 245
~ plébános (Szent Bertalan-templom, 1493) 234
~ plébános, kanonok (Szent Bertalan-templom, 1382) 234
~ polgár (1485) 190, 210, 211
~ polgár (Domonkos pécsi bíró fia, 1375) 199
~ spalatói érsek 260
~ Valkói főesperes 32, 182, 189, 314
Angelus ágostonos provinciális 123

Angelus domonkos szerzetes 276
Anna
~ Gergely felesége (1496) 221
~ Gurman Kristóf, majd Hauer Jakab felesége (1430) 204, 205, 206
~ Jagelló, II. Ulászló lánya 196, 208
~ Mosoni Kelemen lánya (1459) 212
~ Vayzeph Balázs felesége (1444) 201
Antal
~ nagyszigeti ágostonos perjel 128, 129
~ szabó (1437) 204, 205, 206, 207
Antimus pécsi püspök 47
Aquinói Tamás, Szent 120, 317
Arnulf keleti frank király, római császár 16, 19, 72
Árpád vezér 306
Árpády György bíró (1437) 204, 230
Arus egyházi nemes 74, 77
Astrik, Szent térítő, esztergomi, kalocsai érsek 25, 306
Asztrik, Gabriel L. 255, 337
Atádi János budai bíró 300
Atádi Márton vikárius 300
Athinai Simon budai udvarbíró, pécsi várnagy 292, 300, 301, 302, 303, 345
Azo ostiai bíboros püspök, pápai legátus 22, 23, 25, 28

B

Babenberggek 338
Babonicsok 118
Bácskai Vera történész 331
Bakics Pál 292, 293, 298
Bakócz Tamás esztergomi érsek 196, 273
Baksa Bernát 295, 296
Balanyi György egyháztörténész 318
Balázs
~ bíró (1375) 69, 199, 230
~ klerikus (1333) 321
~ polgár (Bereck fia, 1409) 209
~ polgár (Tamás fia, 1332) 64, 99, 198
~ Szent 153
Balbi, Girolamo velencei humanista, diplomata, Szatmári püspök titkára, királyi titkár 273
Baldi, Bartolomeo di Guido 330
Balduin trieri érsek 256

Bálint

~ a prágai egyetem hallgatója (1397) 267
~ diák, literátus (1404) 219, 242
~ ötvös, aranyműves (1495) 218, 243, 245
Balog pécsi várnagy (1291) 184
Bánfi Lukács esztergomi érsek 116
Banus, Emericus polgár (1489) 190
Bardus János 209
Barius II. Miklós (Bánfalvi) pécsi püspök 194, 195, 219, 284, 327, 343
Barley Lukács 208
Barta Gábor történész 289
Bastogne-i Henrik 207, 208, 226, 230, 234, 235, 236, 240, 251, 327, 329, 333, 336
Bastogne-i János 207, 226, 327, 329
Bastogne-i Pál 208
Bátmonostori Töttös László 210, 283
Bátmonostori Töttösök 210, 262
Bátori András 292
Bátori István erdélyi vajda 285
Bátori István nádor 196, 288, 290, 292
Bátori Miklós váci püspök 269
Batu tatár kán 57, 170
Bayna-i Both András 218
Beatus pécsváradi apát 57, 60, 310
Békefi Remig történész 262, 340
Béla
~ I., magyar király 168
~ III., magyar király 39, 48, 54, 116, 230, 315, 322
~ IV., magyar király 57, 83, 94, 103, 116, 117, 125, 137, 171, 172, 229, 310, 317, 327, 341
Benedek
~ esztergomi érsek 57
~ ispán (1284) 127
~ polgár (Márk fia, 1406) 200, 239
~ szabó (1398) 121, 209, 242
~ szabó (1489) 201
~ Szent 37, 98, 124
Bereck pécsi szabó (1492) 221, 243
Berendorff, Henricus de pécsi kanonok (Keresztelő Szent János-társaskáptalan) 327
Beroaldo, Filippo bolognai professzor 273
Bertalan
~ aranyműves (1482) 188, 190, 201, 243, 245

~ *Brancioni, pécsi püspök* 32, 42, 45, 46, 47, 48, 50, 57, 60, 70, 71, 72, 77, 101, 102, 105, 113, 114, 116, 117, 124, 136, 137, 158, 170, 171, 172, 316, 321
 ~ *Szent* 102, 236, 327, 334
 ~ *veszprémi püspök* 116
 Bertényi Iván *történész* 342
 Bezerédy Győző *helytörténész* 30, 318
 Birnbaum, Marianna *irodalomtörténész* 331
 Bisticci, Vespasiano *firenzei könyvkereskedő* 270, 271
 Boccaccio, Giovanni *itáliai író* 294
 Boda Miklós *irodalomtörténész* 266, 271
 Bodó Balázs *régész* 135, 136, 307, 320, 321, 323
 Bodó Péter 297
 Bodya János 214
 Bogáncsi Miklós 292
 Bohemus, N. *polgár* 226, 233, 333
 Bok (*Hofjyng fia*) 310
 Bolgár Tamás *vajda* 245
 Bologna, Galvano di *kánonjogász, a pécsi egyetem tanára* 189, 198, 258, 263, 337
 Boltos (Kis) András 214, 243
 Boltos (Voit) Mátyás 215, 227, 243, 293, 299, 330
 Boltos Benedek 215, 218, 221, 243
 Boltos család 216, 301, 337
 Boltos János 214, 215
 Boltos Márton 214, 215, 216, 243, 291, 293, 330, 337
 Bonaghuncai János 93
 Bonchus Péter *polgár* 201, 239
 Bonfini, Antonio *humanista történetíró* 271, 281, 285, 286, 294, 327, 343
 Bonifác, IX. *pápa* 236, 262, 264, 340
 Bonipert *pécsi püspök* 23, 28, 29, 37, 46, 47, 48, 53, 98, 112, 142, 268, 312
 Bónis György *joztörténész* 329
 Borbála (*Talentinus de Talentinus lánya, 1424*) 202
 Boriyheým, Erhard 327
 Bornemissza Ferenc 286
 Bornemissza Pál 293
 Bornemissza Péter, Kápolnai 293
 Bornemisszák 293
 Bors Benedek *kereskedő* 215
 Boszniai (Wildeshausen) János 116
 Bozeni Groff Miklós 217
 Brētisláv, I. *cseh fejedelem* 167
 Briccius Desmas 217
 Brocquière, Bertrandon de la *burgundiai követ* 335
 Brodaries István *pécsi püspök, történetíró* 214, 273, 275, 288, 292, 293, 294, 299, 300, 337, 344
 Brodaries Mátyás 292, 293, 301
 Brüstle József *egyháztörténész* 320
 Budai János *diák* 340
 Budai Kakas János *pécsi kanonok* 273
 Bugardi *pécsi pap, presbiter (1181)* 55, 56, 117, 315
 Burghardt (Purkhard) *budai polgár* 204
 Burgio, Giovanni Antonio *szicíliai báró, pápai nuncius* 288
 Buzás Gergely *régész, művészettörténész* 12, 31, 99, 136, 141, 142, 143, 314, 320, 321, 322, 324
 Büki István *pécsi prépost* 105, 315

C

Canterbury Tamás, Szent 64, 116, 117, 120, 121, 317
 Capet Margit *magyar királyné* 116
 Capronai Antal 208, 329
 Carbo, Ludovicus *firenzei humanista* 271
 Carnoldin *hospes (1181)* 55
 Carrara, Francesco da *padovai signore* 260
 Castello, Radolphus de *Ágoston-rendi teológus* 254
 Cecus János *molnár* 209, 242
 Cefu *hospes (1181)* 55
 Chara, Mathias de 345
 Chekel Péter *bécsi polgár (1404)* 212, 252
 Chekel Rudolf *pécsi polgár (1404)* 212, 252
 Cheley Gábor *kisprépost (Keresztelő Szent János-társaskáptalan)* 294
 Cherodoriusz család 125
 Chnebel, Paul *bécsi polgár* 211
 Cikó Orsolya 210
 Cillei Borbála *magyar királyné* 343
 Cillei Ulrik *szlavón bán* 327
 Clairvaux-i Szent Bernát 120
 Coppenbechere, Johann 255, 256
 Corvin János *herceg, szlavón bán* 174, 214, 285, 287
 Courtenay-i Jolánta *magyar királyné* 116
 Cristinus *pécsi polgár* 62
 Cuspinianus, Johannes *német humanista, diplomata* 290, 344
 Czecei Kis Máté 285
 Czobor Imre 287
 Czudar Imre *váradi, majd egri püspök* 263

Cs

Csák Máté 312
 Csányi János 280
 Csárai Mátyás *plébános (Szent Bertalan-plébánia)* 234, 294, 345
 Csázmai Máté 237
 Cserkovci János 293
 Cserni (Černi) Jován 291
 Csezmicsei János ld. Janus Pannonius
 Csót György *pécsi egyetemi hallgató (1386)* 264
 Csöti Imre 213
 Csulai Mór *Fülöp királyi titkár, diplomata, pécsi püspök* 194, 195, 196, 240, 273, 274, 288, 290
 Csupor Pál *szlavón bán* 283

D

Daniel (*Péter zarái polgár fia, 1389*) 202
 Dániel, Szent 153
 Dávid Géza *turkológus* 289, 345
 de Camucius, Bartholomeus 208
 de Cevins, Marie-Madeleine *történész* 315, 331
 de la Vigne, Nicolas Marcel 325
 de Phortz, Adam 296
 Deák Ernő *történész* 331
 Demeter
 ~ *bíboros, esztergomi érsek* 260, 261, 280, 338, 339

~ *Csák nembeli, bán* 138, 319
 ~ *diák, literatus (1397)* 216
 ~ *fráter (1508)* 270
 ~ *kőfaragó (1505)* 187, 243, 245, 272, 336, 341
 ~ *polgár (Ferenc fia, 1371)* 199
 ~ *Szent* 153, 305
 ~ *szűcs (1371)* 199, 242
 Dénes Szilágyi *Jusztina famulusa (1489)* 229
 Dercsényi Dezső *művészettörténész* 101, 314, 315, 316, 322, 323, 331
 Devecseri Baso Bálint 210
 Devecseri Péter 210
 Dezső csanádi püspök 116
 Dobsch, Heinz *történész* 306
 Dombai Imre *pécsi kanonok, alkinccstartó* 286
 Dombay Pál 209
 Domonkos
 ~ *bíró (1371 előtt)* 199, 230
 ~ *plébános (Mindenszentek-plébánia, 1333)* 101
 ~ *polgár (Domonkos pécsi bíró fia, 1371)* 199
 ~ *polgár (Wospenez fia Tamás fia, 1290)* 62, 63, 64
 ~ *Szent* 115, 120, 317
 ~ *zágrábi örkanonok* 91
 Dorottya, Szent 164
 Drágffy Bertalan *erdélyi vajda* 286
 Draskóczy István *történész* 330
 Draskovich György *pécsi, zágrábi, győri püspök, kalocsai érsek* 292
 Dudich András *humanista, pécsi püspök, királyi tanácsos* 292
 Duzsi Malac András *pécsi várnagy* 200, 328

E-É

Eberhard *főkancellár, zágrábi, váradi püspök* 282, 327, 343
 Egerszegi György *baranyai főesperes* 189, 327
 Egyed (*Demeter bán szolgája, 1291*) 138, 319
 Egyed *baranyai főesperes* 32, 33, 34, 42, 50, 74, 104, 182, 189, 307, 309
 Egyed, Szent 152, 153
 Elek, Szent 25
 Elelis *udvarispán (1181)* 55
 Endus *hospes (1181)* 55
 Engel Pál *történész* 281, 282, 338, 339, 341, 342
 Ennen, Edith *történész* 313
 Entz Géza *művészettörténész* 318
 Erasmus, Rotterdami *humanista tudós* 273
 Erdélyi Lőrinc 296
 Erdődy János *pécsi, egri püspök* 273
 Erdődy Pál 273
 Erdős Zoltán *történész* 289
 Ernuszt János *kinccstartó, szlavón bán* 213, 214, 227, 284
 Ernuszt János ifj. 214, 215
 Ernuszt Zsigmond (Csáktornyai) *pécsi püspök, kinccstartó* 128, 174, 176, 194, 195, 213, 214, 215, 218, 219, 220, 227,

234, 245, 251, 271, 272, 285, 286, 326, 332, 333, 334, 337
 Erzsébet
 ~ *Albert itáliai mester özvegye* (1444) 189, 201
 ~ *Bereck pécsi szabó felesége* 221
 ~ *Hikko Miklós felesége* (1438) 204
 ~ *Kunchlinus lánya* (1388) 200
 ~ *Piast, magyar királyné* 256, 260, 261
 ~ *Szent 111, 120, 152, 164, 184, 236*
 ~ *Wamos Péter jobbágy felesége* 218
 Esterházy Pál *Sopron megyei főispán* 324
 Eszéki János *pécsi püspök* 292, 294, 301
 Etwess, Thomas de *Quinqueecclesiis pécsi aranyműves* 243, 245
 Eubel, Konrad *egyházttörténész* 339
 Evlia cselebi *török utazó, történetíró* 156, 264, 266, 324

F

Fábián *szabó* (1464) 231
 Fadan (Phadan) *Kristóf (Tureni) pécsi udvarbíró* 218, 219
 Falvy Zoltán 344
 Fánccs(y) család 201, 328
 Fánccs(y) Frank 201
 Fánccs(y) Imre 201
 Fánccs(y) László *horvát-szlavón bán* 201
 Farkas Bálint (Valentin Lupus) 298
 Farkas *nádorispán* (1181) 54, 55
 Favus *pécsváradi, majd pannonhalmi apát* 60, 310
 Fedeles Tamás *történész* 12, 30, 92, 132, 136, 139, 159, 193, 197, 225, 266, 317, 321, 323, 324, 325, 326, 327, 329, 331, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 340, 343
 Fekete Miklós *comes* 63
 Feketh (Fekető, Feketi) *Mihály kanonok* 210, 329
 Feld István *régész* 136, 325
 Ferdinánd, I. (Habsburg) *magyar és cseh király, német-római császár* 215, 216, 230, 290–293, 295–303, 323, 332, 344
 Ferenc
 ~ *polgár (Demeter szücs fia)* 199
 ~ *domonkos szerzetes* 276
 ~ *Szent 115, 123, 124, 124, 184,*
 Fichtenau, Heinrich *történész* 306
 Főgel József *történész* 344
 Forgách Balázs 280, 342
 Forli, Jacopo da a *pécsváradi apátság kormányzója* 286, 343
 Fouquet, Gerhard *történész* 255
 Fraknói János *ispotályigazgató, plébános (Szent Bertalan-plébánia)* 105
 Fraknói Vilmos *történész* 329
 Frangepán János 280
 Fráter György, Martinuzzi *pálos szerzetes, helytartó, váradi püspök, esztergomi bíboros érsek* 216, 237, 292, 298, 299, 300, 303, 335
 Frigyes
 ~ *I., (Barbarossa) német-római császár* 48, 169, 170, 338
 ~ *III., német-római császár* 284
 ~ *IV., német király* 203, 206, 207, 328
 Froa *pécsi nemesasszony* 54–55, 309

Fuchs Márton 293
 Fulbert *chartres-i püspök* 268, 312
 Fügedi Erik *történész* 222, 262, 309, 309, 331, 338, 339, 343
 Füleper Ferenc *régész* 30, 308, 322
 Fülöp
 ~ *Demeter esztergomi érsek testvére* 339
 ~ *hospes* (1181) 55
 ~ *zágrábi püspök* 137
 ~ *Szent 86, 152, 153*
 Fülöp Ágost, II., *francia király* 124
 Fünfkirchen, Leopold von 227
 Fünfkirchen, Ulrich von 227
 Füzi István *fotográfus* 12
 Fytus Péter *polgár* (1402) 209

G

Gábor *aranyműves* (1495) 218, 243, 245
 Gábor Olivér *régész* 307
 Gál
 ~ *ispotályigazgató (Szent Erzsébet-ispotály, 1393)* 236
 ~ *kanonok, ispotályos mester (Bálint fia, 1359)* 110
 ~ *kanonok* (1340) 68
 Galicus Bertalan *királyi sókamaras* 189, 216, 328, 330
 Gallicus (Latinus) János 61, 63, 70, 310
 Garai Anna 327
 Garai Bánfi János 342
 Garai János 343
 Garai János *pécsi kispripost, veszprémi püspök* 283, 322, 338
 Garai László *nádor* 284, 327
 Garai Miklós *nádor, macsói bán* 217, 260, 261, 280, 281, 337, 342
 Garai Miklós, ifj. *nádor, macsói bán* 281, 282, 342
 Garai Pál 259, 260
 Garaiaik 259, 282, 342
 Garay Bewbek Miklós 210
 Garázda Péter *humanista, esztergomi kanonok* 269
 Gellért, Szent 83, 112
 Gellius 294
 Gentilis de Montefiore *pápai legátus* 103, 119, 128, 129, 312, 320
 Gerecze Péter *régész* 111
 Gerevich Tibor *művészettörténész* 150
 Gergely
 ~ *I., (Nagy) Szent pápa* 120, 153
 ~ *IX., pápa* 198, 316
 ~ *XI., pápa* 258, 259, 260, 261, 262, 263, 339
 ~ *XII., pápa* 339
 ~ *Benedek pécsi polgár fia* (1406) 200, 239
 ~ *borbély* (1496) 221, 243, 248
 ~ *ispotályigazgató (Szent Erzsébet-ispotály, 1398)* 236
 ~ *káplán* (1333) 321
 ~ *káplán (Piéta-kápolna, 1467)* 333
 ~ *László pécsi festő fia* (1398) 200, 237
 ~ *mohácsi polgár* (1412) 220
 ~ *örkanonok (Szent Bertalan-plébánia, 1324)* 34, 104
 ~ *pécsváradi bíró (Nagy Kelemen fia, 1349, 1352)* 65
 ~ *perjel (patacsi Szent Jakab-kolostor, 1411)* 200, 239
 ~ *plébános (Szent-Bertalan-templom)* 234
 ~ *polgár* (1496) 221
 ~ *Thenes fia* 310
 Geró Győző *régész* 30, 135, 136, 141, 320, 323
 Geszti Ferenc 300
 Géza
 ~ *I., magyar király* 154, 168, 169, 312
 ~ *II., magyar király* 40, 73, 154
 Gilebertus (Gillermus) *ispotályigazgató* (1181) 55, 108
 Gilétfi család 259
 Gizella *magyar királyné* 22, 167
 Goda Károly *történész* 332
 Gooch *pécsi polgár* 62, 77
 Gordovai Fánccs Imre 188, 189, 201
 Gordovai Fánccs Frank 201
 Gosztonyi Gyula *építész* 30, 100, 103, 134, 141, 322, 324
 Gosztonyi Tamás (Thomas de Gozton), *Kövesszarui pécsi örkanonok* 219
 Gothschalch des Chollner (Gothschalch des Chollner) 211, 250, 336
 Gotschalk de Vienna (Gothsalk de Vienna) 217, 250
 Gotschalk *pécsi polgár (Gotschalk veje)* 336
 Göröcsönyi László *pécsi várnagy* 201, 240
 Granasztói György *történész* 331
 Greger/Greyer *ács* (16. sz. eleje) 243, 246, 336
 Gritti, Lodovico *velencei bankár, magyar kormányzó* 296, 300
 Grünpeck József *orgonista* 276
 Guarino, Battista *ferrara professzor* 274, 275
 Guidoto, Vincenzo *velencei követi titkár* 326
 Gumban Miklós 214
 Gurk (Jurco) *prépost* 123, 318
 Gurman Kristóf 203–207, 328, 329
 Gurman Margit 203–206
 Gurtler, Hainreich 205
 Gusrigh, Johann 201, 231
 Gusrigh, Johann, ifj. 201, 231
 Gúti Ország *Mihály nádor* 212, 213
 Gut-Keled család 118

Gy

Gyöngyösi Gergely *pálos szerzetes* 114, 115
 Györfly György *történész* 68, 100, 104, 306, 315
 György
 ~ *a pécsi egyetem hallgatója (Csót Benedek fia)* 264
 ~ *literatus (Miklós fia, 1379)* 199, 242
 ~ *pap (Mindenszentek-plébánia, 1332)* 101
 ~ *pécsváradi pap* 310
 ~ *plébános (Szent Bertalan-plébánia, 1456)* 234
 ~ *polgár* (1379) 189
 ~ *polgár (János fia, 1379)* 209

~ *polgár* (*Kunchlinus fia Miklós fia*, 1388) 200
 ~ *szabó* (1443) 210, 237, 240, 242
 ~ *Szent* 76, 152, 153, 326
 ~ *várnagy* (1398) 200
 Gyulai Gergely *nemes* (1489) 201, 215
 Gyulai György *nemes* (1489) 201
 Gyulai János *nemes* (1489) 201
 Gyulai Mihály *nemes* (1489) 201

H

Haas Mihály *szatmári püspök, történetíró* 320
 Habardanecz János 297
 Hagymási Bálint (*Valentinus Cybeleius*) *humanista költő, pécsi kanonok* 273
 Hainffay *polgár* (1425) 210
 Haller Ruprecht 213, 214, 227, 251
 Hallerek 330
 Haman Antal 203–207, 231, 232, 242, 246, 328, 330, 335
 Hamer *pécsi kézműves* 243, 336
 Handó család 213
 Handó György *pécsi prépost, kalocsai érsek, diplomata, kincstartó, kancellár* 208, 213, 271, 325, 327, 330
 Handó Miklós 213, 242, 251, 337
 Handó Pál *diák, literatus* 213, 242
 Hany János 218
 Harangozói (*Pulsator*) Péter 36
 Harapi János 283
 Harkácsi István *nagyprépost* 309
 Harrer, Paul 207, 329
 Hauer Jakab (*Jacob Hauer, Jacob Pauwer*) 204
 Haüy, Joseph de *francia hadmérnök* 138, 156, 166, 179, 180, 181, 324, 325, 326
 Haymbach (*Heimbach*) család 211
 Haymbach, Hans von 211
 Haymbach, Hermann von 211
 Házi Jenő *levéltáros, történész* 331
 Hédervári Lőrinc *nádor* 203, 204, 328, 330
 Hédervary Ferenc 215
 Hedvig
 ~ *Perényi Miklós lovászmester özvegye* 267
 ~ *lengyel királynő* 203
 Henrik
 ~ *ágostonos lektor* 129
 ~ *II., német-római császár* 306
 Henszlmann Imre *művészettörténész* 308, 319
 Henyeyek 293
 Hercegszöllősy András *közjegyző* 209
 Herendi Miklós *pécsi kisprefektus* 327
 Herkules *pap* 48
 Hermam (*Hermann*) *hospesek elöljárója* (1181) 55, 56, 68, 230, 315, 332
 Hermanng József 156
 Hernáth János 293
 Hervoja *bosnyák „nagyvajda”* 283, 342
 Heyzew (*Mizse nádor testvére*, 1299) 139
 Hikko Miklós (*Nicolaus Hikko*) 204, 328
 Hodinka Antal *történész* 225
 Hofhaimer, Paul 276
 Holl Imre *régész* 325

Holub József *jogtörténész* 209
 Honterus, Johannes *humanista tudós, könyvkiadó* 294
 Horváth (*Horwath*) Lukács 290
 Horváth György 218, 219, 226
 Horváth István 292
 Horváth Miklós (*plavicsói pécsi várnagy*) 213, 226, 330
 Horváth Péter 292
 Horváth Richárd *történész* 343
 Horváti János 280, 281, 339, 342
 Horváti Pál *zágrábi püspök* 260, 281, 282, 342,
 Horváti Péter 280
 Horvátiak 173, 174, 234, 267, 280, 281, 323, 339, 342
 Hosszú János *királyi káplán* 83
 Hosszú Tamás *polgár* 213, 251, 336
 Hueveni Goeswin *pécsi, zágrábi kanonok* 327
 Hunyadi János *erdélyi vajda, kormányzó, hadvezér* 283, 284
 Hunyadi László 327
 Husz György 294
 Huszti György 269
 Hündler Vid (*Veit, Vitus*) *pécsi segédpüspök, karmelita rendházfőnök* 190, 205, 219, 227, 274, 330
 Hwyla István *polgár* 214

I

Igler Mihály *pécsi kereskedő* 209, 243, 337
 Illés *kisprefektus* (*Keresztelő Szent János-társasakáptalan*) 165
 Ilona
 ~ (*Elena*), *László pécsi festő felesége* (1398) 200, 237
 ~ *Garai Pál lánya* 259
 ~ *Nagyvátlyi Fábán felesége* (1507) 201
 ~ *Szent* 159, 190
 ~ *Szentmártoni Albert diák felesége* (1467) 210
 ~ *Szilágyi István felesége* (1497) 191
 ~ *Talentus de Talentis felesége* (1424) 202, 203
 ~ *Talhamar János lánya* 212
 ~ *Wolfstali Reyker György pozsonyi várnagy felesége* (1459) 211, 212
 Imre
 ~ *ács* (15. sz. vége) 243, 246
 ~ *Aladár comes fia* (1330) 312
 ~ *kereskedő* (1444) 201, 242, 252
 ~ *magyar király* 55
 ~ *pécsváradi bíró* (*Balázs fia*, 1388) 200
 ~ *regölyi főesperes* (*Miklós fia*, 1376) 262
 ~ *Szent* 120, 131, 152, 153, 164, 167, 207, 291
 Ince
 ~ *III., pápa* 312
 ~ *IV., pápa* 137, 172, 319
 ~ *VI., pápa* 258
 ~ *VIII., pápa* 211, 220, 234
 Ipoly Arnold *művészettörténész* 148
 Ispán Demeter *officialis* 218
 István
 ~ *I., (Szent) magyar király* 9, 11, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 29, 38, 78, 80, 81, 86,

98, 111, 120, 130, 131, 134, 141, 142, 152, 164, 167, 168, 169, 236, 320
 ~ *III., (Nagy) moldvai vajda* 285
 ~ *III., magyar király* 170
 ~ *IV., magyar király* 170
 ~ *V., magyar király* 137
 ~ *diák* (1484) 227, 251
 ~ *kanonok* (1375) 267
 ~ *kanonok, procurator* (1333) 104, 315, 321, 322
 ~ *kereskedő* (1332) 64, 68, 73, 81, 99, 198, 239, 242
 ~ *nemes, pécsi polgár* (*István fia*, 1424) 189, 202
 ~ *pécsi püspök* 47
 ~ *pélmonostori apát* 123
 ~ *polgár* (1406) 200
 ~ *prebendárius* (*Szent István király-kápolna*, 1334) 130
 ~ *prépost* (1324) 34, 189, 307, 308
 ~ *presbiter* (*Bereck fia*, 1492) 221
 ~ *Szent vértanú* 314
 ~ *szlavón bán* (1313) 91
 ~ *szűcs* (1332) 75
 ~ *tolnai főesperes* (1372) 189
 Istvánffy (II.) István 208, 209
 Istvánffy (Kisasszonyfalvi) család 208, 209, 293, 329
 Istvánffy Ferenc 209, 301, 329, 337
 Istvánffy Imre 208, 209
 Istvánffy János 208, 209
 Istvánffy László 209
 Istvánffy Miklós 208, 209, 240, 241, 294, 303, 326, 334, 345
 Istvánffy Pál 209, 293, 294, 301
 Iustinianus, Franciscus *velencei követ* 208, 231
 Iványi Béla *történész* 332, 334
 Izabella (*Jagelló*) *királyné* 292, 294, 301

J

Jakab
 ~ *ágyúmeister* (1494–1495) 245
 ~ *bíró* (*János fia*, 1375) 199, 230
 ~ *bíró* (1371 előtt) 199, 230
 ~ *festő, Benedek-rendi szerzetes* 245, 272, 336
 ~ *nagyszombati polgármester* 219
 ~ *pap* (*Szent Bertalan-plébánia*, 1333) 104
 ~ *pesti bíró* (*Pesti Beke Ferenc apja*) 300
 ~ *plébános* (*Szent Bertalan-plébánia*, 1430) 234
 ~ *polgár* (*Ferenc fia*, 1371) 199
 ~ *polgár* (*Miklós fia*, 1343) 66, 68, 81, 198
 ~ *Szent, apostol* 86, 113, 114, 115, 118, 152, 153
 ~ *udvarispán* (1332) 68, 99, 139, 198
 ~ *várnagy* (1306) 139
 Jankovits László *irodalomtörténész* 12, 341
 János
 ~ *aranyműves* (1379) 200, 242, 245
 ~ *bíró* (*Moyus/Magus fia*, 1379) 199, 230
 ~ *diák* (1497) 245
 ~ *diák* (1538) 294
 ~ *diák, szőlősi nemes jobbágypusztító* (1379) 189, 209

~ *fehértári ágostonos perjel* (1309) 128, 129
 ~ *ferences provinciális* 124
 ~ *gercsei főesperes* 91
 ~ *hospei* (1181) 55
 ~ *kalocsai, esztergomi érsek* (1220) 116, 117
 ~ *kamarispán(?)* (1372) 189
 ~ *kanonok* (Kunchlinus fia, 1388) 200
 ~ *kanonok* (Pál fia, 1336) 33, 241
 ~ *lector* (1470) 210
 ~ *Lenguench fia* 310
 ~ *oltárgazgató* (Szent Bertalan-plébánia, 1521) 214, 337
 ~ *patasci pálos remete* (1411) 200
 ~ *pécsi püspök* 47
 ~ *pécsváradí polgár* (Mihály fia, 1388) 200
 ~ *polgár* (1379) 189
 ~ *polgár* (Bálint fia, 1421) 220
 ~ *presbiter, káplán* (Szent Benedek-plébánia, 1459) 207, 235, 334
 ~ *szabó* (1408) 220, 237, 242, 335
 ~ *Szent, evangelista* 23, 153
 ~ *szűcs* (1332) 64, 99, 198, 242
 ~ *várnagy* (András fia, 1361–1362) 140, 198
 ~ *viceofficialis* (Chati fia) 198, 227
 Janus Pannonius pécsi püspök 194, 195, 220, 227, 269, 270, 271, 272, 273, 274–275, 276, 284, 285, 326, 327, 343
 Jenő, IV. pápa 221
 Joakhim kanonok (Szent Bertalan-plébánia, 1306) 103, 110
 Jób (Záh nembeli) pécsi püspök 45, 46, 47, 48, 51, 60, 88, 123, 127, 128, 137, 138, 158, 317, 318, 319, 323
 Jób esztergomi érsek 116
 Johannes de Quinqueecclesiis diák 222
 Johannes Fabri de Quinqueecclesiis követés (1497) 243, 245
 Jolánta magyar királyné (II. András első felesége) 102, 116, 317
 Jordanus velencei könyvkereskedő 273
 Józsa soproni zsidó 215
 Jung, Gerhart pécsi polgár 211, 232, 250, 336

K

Kakas János 280, 282, 342, 345
 Kakas László 280, 282, 342
 Kákonyi Albert 301
 Kákonyi János 301
 Kákonyi József 292, 301
 Kalán (Bár Kalán nembeli) pécsi püspök 46, 47, 48, 50, 76, 113, 146, 165, 320
 Kálmán (Collomannus) pécsi zsidó 227
 Kálmán (Könyves) magyar király 40, 53, 86
 Kálnói I. András pécsi püspök 194, 195, 343
 Kancellár János 264
 Kanizsai János esztergomi érsek 260, 339
 Kapisztrán János, Szent 221, 222, 327
 Kaplai család 339
 Kapler Péter pozsonyi ispán 217, 330
 Karácsonyi János egyháztörténész 123, 318

Károly
 ~ I., (Róbert, Anjou) magyar király 39, 59, 139, 258, 259, 279, 310, 313
 ~ II., (Durazzói, Kis) magyar király 280, 339, 342
 ~ IV., (Luxemburgi) német-római császár 253, 256, 257, 258, 259, 262, 263, 338
 ~ V., német-római császár 196
 Károlyi Merhárd 280, 342
 Kárpáti Gábor régész 30, 31, 34, 38, 39, 40, 75, 99, 112, 121, 184, 236, 247, 285, 307, 314, 321, 327, 334
 Kászim oszmán bég 297, 298, 300, 301, 302, 303, 345
 Katalin
 ~ Bastogne-i Henrik, majd Kislengyeli Porkoláb Sebestyén felesége (1459) 207, 208
 ~ Benedek pécsi polgár felesége (1406) 200, 239
 ~ Boltos János özvegye (1521) 214
 ~ Gergely pécsi polgár felesége (1496) 221
 ~ Patasci Domokos felesége (1411) 200, 239
 ~ Pécsi Benedek felesége (1485) 190, 210, 211
 ~ Szent 153
 ~ Vencel pécsi polgár felesége (1388) 200
 ~ Wolfurt Ulrik felesége (1419) 217, 218
 Kázmér
 ~ III., (Nagy) lengyel király 253, 262, 263, 338
 ~ IV., lengyel király 284
 ~ Szent lengyel herceg 284
 Kelemen
 ~ V., pápa 133
 ~ VI., pápa 253
 ~ VII., pápa 296
 ~ püspöki nemes jobbagy 315
 Kéméndi Jakab comes 93
 Kemény baranyai ispán (Lőrinc nádor fia) 118
 Kenyeres István történész 331
 Keresztelő Szent János 16, 165, 181, 327
 Keszei Miklós esztergomi érsek 260
 Kikindai András régész 136, 159, 307, 314, 321
 Kinizsi Pál hadvezér, az Alsó Részek főkapitánya 285, 286, 343
 Kis András ld. Boltos András
 Kis Márton (Martinus Parvus) polgár (1464) 190, 210
 Kis Péter történész 331
 Kisasszonyfalvi László 219, 333
 Kislengyeli Porkoláb Gáspár 208
 Kislengyeli Porkoláb Miklós 208
 Kislengyeli Porkoláb Sebestyén pécsi várnagy 190, 207, 208
 Kiss Gergely történész 129, 316, 319
 Kiss Lajos geográfus 306
 Klára
 ~ Péter pécsi polgár özvegye (1461) 220
 ~ Viszlai János lánya (1467) 210
 Klimó György pécsi püspök 340
 Kocel az Alsó-Pannoniai grófság comese 17
 Kochaim, Joachim budai polgár 216
 Koller József egyháztörténész 25, 112, 141, 159, 198, 210, 255, 259, 316, 318, 319, 320, 329, 335, 338

Koller, Heinrich történész 17, 18, 306
 Kolozsvári Bálint egri kanonok 263
 Kolumbán Tamás geodéta 312
 Konrád, III. német király 169
 Koppenbachi Vilmos pécsi püspök, titkos kancellár és kápolnaispán 11, 121, 156, 194, 195, 254, 254, 255–259, 260, 262, 263, 265, 266, 314, 326, 327, 329, 337, 338, 339, 340
 Kórógyi család 125, 282, 308
 Kórógyi László pécsi püspök 47, 48, 50, 65, 68, 69, 91, 125, 156, 163, 310
 Koszta László történész 11, 197, 264, 323, 332, 333, 334, 340
 Kovács (III.) Zsigmond pécsi püspök 272
 Kovácsszénai András 234
 Kováts Ferenc 329
 Kozma
 ~ kóruspap (Székesegyház, 1333) 122, 318
 ~ plébános (Szent Bertalan-plébánia, 1330-as évek vége) 104, 110, 315
 ~ prépost (1177) 48
 Kófalvi Tamás történész 338, 330
 Kőhidi Miklós 200, 239, 242
 Kőszegi Henrik szlavón bán 125, 139, 279
 Kőszegi János 279
 Kőszegiek 75, 103, 105, 138, 139, 140, 151, 279, 319, 319, 341
 Kretschmer (Besztercei) Lőrinc 272, 275
 Kristó Gyula történész 85, 307
 Kubinyi András történész 44, 211, 215, 222, 228, 252, 253, 267, 277, 278, 279, 289, 299, 323, 328, 331, 334, 336, 337, 341, 343, 344
 Kulcsár Péter irodalomtörténész 120
 Kunchlinus pécsi polgár 65

L

Lactantius, Lucius Caecilius Firmianus 294
 Lajk havasalföldi vajda 341
 Lajos
 ~ I., (Nagy) magyar király 70, 222, 253–258, 260, 262, 263, 267, 279, 280, 338, 339, 341, 342
 ~ II., (Német) keleti frank király 16, 18
 ~ II., magyar és cseh király 174, 196, 208, 209, 215, 287, 288, 290, 332
 Lakatos Bálint Péter történész 333
 Landus, Hyeronimus krétai érsek, pápai legátus 284
 László
 ~ I., (Szent) magyar király 40, 99, 105, 120, 130, 131, 152, 153, 164, 168, 169, 184, 262,
 ~ IV., (Kun) magyar király 118, 138, 139
 ~ V., magyar király 283, 284, 327, 343
 ~ a bécsi egyetem hallgatója 245
 ~ festő (1398) 200, 237, 242, 245
 ~ plébános (Szent István-plébánia, 1405–1409) 236
 ~ polgár (Tótnak [Toot] mondott, 1332) 64, 99, 198
 ~ presbiter (Szent András-kápolna, 1460) 190
 ~ somogyi ispán 170

Lázár *esztjei lakos* (1522) 213
 Lebi György (Jorgi) 214, 227
 Lebi Osvát (Oßwalt) 214, 227
 Leodegarus *pécsi polgár* (1397) 217
 Leodvin *egri püspök* 53
 Leopoldus de Quinque Ecclesiis (Leopold von Fünfchyrchen) *bécsi polgár* (1275) 227
 Lévai Cseh Péter *lovászmester* 283
 Liupram *salzburgi érsek* 16, 305, 307
 Livinus, Szent 152, 164
 Loch Miklós *prebendárius* (1330) 93
 Lodomér (Monoszlói nembeli) *váradai püspök, esztergomi érsek* 60, 118,
 Lodomér *pécsi prépost, baranyai főesperes* (1217) 165, 312
 Lombardus Péter *pécsi polgár* 63
 Losonczy István *szőrényi bán* 280, 342
 Losonczy László *szőrényi bán* 280, 342
 Lőrinc
 ~ *kereskedő* (1423) 201, 240, 242
 ~ *nádor* 118
 ~ *pap* (1181) 48
 ~ *szabó* (1445) 206, 242, 246,
 ~ *szentkereszti ágostonos perjel* 123
 Lucia
 ~ *Péter zárai polgár lánya* (1389) 202
 ~ *Sáfár Benedek felesége* (1497) 221
 Lukács *pécsi egyetemi hallgató* (László fia, 1402) 264
 Lurcz, Hermann *magister, a pécsi egyetem tanára* 263
 Luxemburgi Margit *magyar királyné* (I. Lajos magyar király első felesége) 256
 Luxemburgi Zsigmond *magyar, cseh király, német-római császár* 198, 203, 209, 210, 212, 216, 217, 247, 258, 260, 262, 267, 280, 281, 282, 283, 323, 328, 342, 343
 Lyra, Nicolaus de 317

M

Macedóniai László 273, 275, 291
 Madas Edit *irodalomtörténész, kodikológus* 120
 Madas József *helytörténész* 30, 324
 Magon (*Magor, Mağov, Magou, Domonkos özvegye*, 1375) 199
 Magyarországi Pál (Paulus Hungarus) 115
 Magyi János 210
 Majorossy Judit *történész* 326
 Makár
 ~ (*Macharius*), I. *pécsi püspök* 47
 ~ II., *pécsi püspök* 46, 47, 48, 170
 Makkay János *régész* 306
 Mályusz Elemér *történész* 114, 342, 343
 Manentis, Ludovicus de *velencei kancellár* 208, 230, 231
 Manfréd *zágrábi prépost, pécsi választott püspök* 47, 50, 91, 139
 Manutius, Aldus *velencei humanista, nyomdász* 273
 Marcali Vajdafi János 212, 213
 Marcell
 ~ *ferences provinciális* 123
 ~ *prépost, a pécsi hospesek elöljárója* (1181 előtt) 54, 55, 56, 68, 230

Marcello, Jacopo Antonio *velencei patri-cius* 274
 Marcellus *pécsi domonkos perjel* (1279) 118
 Marchiai Jakab, Szent *obszerváns ferences szerzetes* 196
 Margit
 ~ *Antiochiai, Szent, vértanú* 152, 153
 ~ *Árpád-házi, Szent, magyar hercegnő* 117, 118, 310, 317
 ~ *Dombay Pál leánya, Istvánffy (II.) István felesége* 209
 ~ *Gotschalk de Wienna felesége* (1416), majd *Talhamar János felesége* (1459) 211, 212, 217, 218
 ~ *Gurman Kristóf lánya, Haman Antal felesége* 203, 204, 205, 206, 231
 ~ *Hans Schreiber lánya, Joachim Kochaim felesége* (1498) 216
 ~ *István kereskedő leánya* (1332) 64, 73, 99, 198, 239
 ~ *Johann Gusrigh felesége* (1507) 201
 ~ *Mosoni Kelemen pécsi polgár felesége* (1459) 190, 211, 212
 ~ *Paul Chnebel bécsi polgár felesége* (1416) 211
 ~ *Simon de Talentis lánya* (1424) 202
 ~ *Talentus de Talentis lánya* (1424) 203
 Mária
 ~ *Péter zárai polgár lánya* (1389) 189, 202
 ~ *Habsburg hercegnő, magyar királyné* 215, 291, 292
 ~ *Magdolna* 164
 ~ *magyar királynő* (I. Nagy Lajos lánya) 258, 261, 280, 281, 339, 342
 Márk
 ~ *pécsi polgár* (*Tamás fia*, 1379) 200
 ~ *Szent* 133
 Marosi Ernő *művészettörténész* 123, 149
 Maróti János *macsói bán* 283
 Maróti Máté *macsói bán* 212, 241
 Marótiak 282
 Marouit *hospes* (1181) 55
 Marri, Giulia *Camerani történész* 329
 Martelli, Alessandro 207, 208, 251
 Martialis, Marcus Valerius 274
 Marton Brenner *evangélikus pap* 294
 Márton
 ~ *V., pápa* 220
 ~ *a pécsváradai konvent babarci officialisa* (1422, 1462) 198, 227
 ~ *ágostonos szerzetes, perjel* (ürögi ágostonos kolostor, 1333) 113
 ~ *pap* (1498) 218
 ~ *várnagy* (1427) 219, 333
 ~ *Szent* 153, 164
 Máté Zsolt 325
 Maticsinai Ferenc 282
 Matucsinai László 282
 Matucsinai Miklós *baranyai alispán* 216, 217
 Matus *hospes* (1181) 55
 Mátyás
 ~ *I., (Hunyadi) magyar király* 174, 195, 208, 210, 212, 213, 214, 228, 229, 270, 271, 272, 274, 275, 284, 285, 297, 327, 330, 343
 ~ *ispotályigazgató* (Szent Erzsébet-ispotály, 1413) 236
 ~ *kanonok* (1181) 48

Maurocenus, Laurencius 208
 Meczner, Otto 205, 329
 Megyericei János *erdélyi főesperes, humanista feliratgyűjtő* 271, 272, 273
 Mehmed *oszmán bég* 298
 Mehmed, II. *oszmán szultán* 285
 Mekcseyek 293
 Mező András *nyelvész, névkutató, törté-nész* 314
 Mihály
 ~ *diák, pécsi várnagy* (1385) 198, 227, 242
 ~ *domonkos szerzetes* (1489) 270
 ~ *hospes* (1181) 55
 ~ *ispotályigazgató* (Szent Erzsébet-ispotály, 1515) 236
 ~ *ispotálymester* (1217) 109
 ~ *kanonok és vikárius* (1517, 1521) 214, 275
 ~ *plébános* (Szent Benedek-templom, 1461) 235, 334
 ~ *plébános* (Szent Benedek-templom, 1489) 234
 ~ *polgár, kereskedő* (1457–1458) 213, 336, 337
 ~ *püspöki káplán* (1333) 321
 ~ *szabó* (1464) 208, 231, 242
 ~ *Szent, arkangyal* 160, 211
 Mihályfi Dénes *pécsi plébános* 333
 Miklós
 ~ *I., (Neszmélyi) Poroszlói, pécsi püspök* 46, 47, 70, 125, 152, 156, 163, 164, 316
 ~ *diák pécsi polgár* (1522) 213
 ~ *diák, literatus* (1392) 216, 242, 251
 ~ *egyetemi hallgató* (14. sz. vége) 267
 ~ *énekelőkanonok* 75, 103, 119, 125–129, 139, 140, 151, 152, 155
 ~ *festő* (1495) 218, 243, 245
 ~ *ispotályigazgató* (Lukács fia, Szent Erzsébet-ispotály, 1393) 236
 ~ *kanonok* (Szent István király-kápolna, 1332) 130
 ~ *kardcsiszár* (1379) 200, 242, 245
 ~ *olvasókanonok* (1391) 340
 ~ *pap* (Péter mester fia, 1181) 48
 ~ *plébános, kanonok* (Szent Bertalan-templom, 1442) 234
 ~ *polgár* (Gooch testvére, 1290 k.) 62
 ~ *polgár* (István fia, 1353, Hird) 65, 77, 198
 ~ *polgár* (Pál fia, 1379) 199
 ~ *rector* (Szűz Mária-oltár, 1459) 235
 ~ *Szent* (Myrai) 41, 63, 105, 128, 153, 317, 319
 ~ *Szent* (Tolentínói) 128
 Miksa (I.) *Habsburg német-római császár* 195, 285
 Mizse nádor 139
 Mizsér Mihály 299
 Modván Tamás *aranyműves* (1489) 220, 234, 243, 245
 Mohácsi Mátyás *plébános* (Mindenszentek-plébánia, 1451–1460) 235, 334
 Mohácsi Mihály *plébános, kanonok* (Szent Bertalan-plébánia, Mindenszentek-plébánia, 1442) 234, 235, 334
 Mohorai Vidfi Miklós *pécsi kanonok, kispap, olvasókanonok, diplomata* 269
 Mollay Károly *történész* 215

Molnár Erik történész 343
 Mór, Szent pécsi püspök 37, 46, 47, 48, 53,
 98, 112, 136, 143, 146, 168, 169, 322
 Móré Mihály 288
 Móré János 287
 Móré Péter 287
 Móric kolostorvezető (ürögi ágostonos kolos-
 tor, 1334) 113
 Móric, Szent 196, 197
 Moritz Pál pécsi polgár 215
 Mosoni Kelemen polgár (1459) 190, 211
 Murád, II. oszmán szultán 282
 Mühlstein András 214, 330
 Myśliwski, Grzegorz történész 330

N

N. Bohemus pécsi polgár 226, 233, 333
 Nádasdy Tamás 297, 299, 345
 Nagy Béla kartográfus 12
 Nagy Erzsébet régész 307
 Nagy László kamarai prefektus 324
 Nagy Mihály hírdi polgár 65
 Nagy Tibor régész 322
 Nagylucsei Orbán pécsi kanonok, egri püs-
 pök, kincstartó 327
 Nagyvátyi Barnabás ispotályigazgató
 (Szent Erzsébet-ispotály, 1459) 236
 Nagyvátyi Fábián 188, 191, 201, 202, 231,
 328
 Nagyvátyi Márton ispotályigazgató (Szent
 Erzsébet-ispotály, 1459) 236
 Nagyvátyiak 293
 Nána pécsi püspök 47
 Nápolyi László trónkövetelő 267
 Nassis, Nicolaus de 202
 Neges, Iohannes polgár (1489) 190
 Nekcseiek 259, 282
 Németh Béla történész 179, 221
 Németh János 328, 330
 Neumarkt, Johann von a prágai egyetem
 kancellárja 259
 Nevnai Jakab 340
 Nieheim, Dietrich von 339
 Nürnbergi Márk kamaraispán 337
 Nyemeth (Német, Németh) Miklós pécsi
 polgár 214, 215

Ny

Nyíri Benedek 280
 Nyíri Mihály 280
 Nyírkálló Tamás 210
 Nyíró Demeter pécsi polgár (1424) 189,
 202, 203, 242

O–Ó

Odulman ács (1290 k.) 62, 77, 113
 Oláh Balázs vicebán 288
 Oláh Miklós pécsi kanonok, esztergomi
 érsek, humanista 39, 179, 237, 241, 273,
 324
 Olasz Bálint (Valentinus Olaz) pécsi pol-
 gár 213, 226, 251, 336
 Ombus meszesi polgár (1234) 77

Orbán
 ~ IV., pápa 133
 ~ V., pápa 253, 254, 256, 257, 337, 338,
 339
 ~ VI., pápa 261
 ~ pécsi polgár 310
 Orgonás János pécsi kanonok 287
 Orlandini, Iohannes bolognai polgár 202
 Ormándi Miklós 296
 Oroszlán Pál patacsi jobbágy (1332) 64, 99
 Orseolo Ottó velencei doge 167
 Orseolo Péter magyar király 25, 31, 102,
 141, 142, 143, 146, 148, 162, 166–169,
 307, 320, 322
 Orsolya
 ~ Bátmonostori Töttös László felesége
 210
 ~ Boltos Márton felesége (1543) 215
 ~ Tamás kereskedő felesége (1496) 221
 ~ Szent 152
 Osvát a pécsi konvent teológiai profesz-
 szora (1505) 270
 Ottó
 ~ II., német-római császár 306
 ~ III., német-római császár 306
 Ottokár
 ~ II., cseh király 317
 ~ III., stájer őgróf 83, 169, 170
 Óvári Jakab 70, 118
 Óvári Konrád pécsi nemes 61, 83
 Óváriak (Győr nembeli) 80
 Ozorai Pipo kincstartó, sókamaraispán, te-
 mesi főispán 337

Ö

Ögödej tatár nagykán 57
 Ösztéri Péter 294, 344

P

Pacas hospes (1181) 55
 Paep, Iohannes budai könyvkereskedő 272
 Pál József 337
 Pál
 ~ I., (Balog nembeli Széchi) esztergomi
 prépost, pécsi adminisztrátor, püspök
 40, 41, 45, 46, 47, 60, 61, 62, 63, 73,
 103, 124, 127, 128, 129, 131, 133, 139,
 159, 309, 310, 312,
 ~ II., pápa 195, 274, 284
 ~ III., pápa 292, 345
 ~ ács (1402) 209, 242, 246
 ~ kanonok (kiskáptalan, Szent Bertalan-
 plébánia, 1333) 14, 315, 322
 ~ mohácsi polgár (1412) 220
 ~ polgár (Wospenez fia Tamás fia, 1297)
 62, 63
 ~ rector (Szent Bertalan-plébánia, 1319)
 314
 ~ Remete, Szent 222, 260, 339
 ~ szebeni prépost 263
 ~ Szent, evangélista 23, 257
 Palinai család 203, 328, 342
 Palinai Imre 203
 Palisnai János oránai perjel 280, 281, 342
 Palisnai Tamás 342

Papp László régész 308
 Parvus Bertalan somogyvári polgár 336
 Pásztói János 260,
 Pásztói Kakas 342
 Pásztóiak 280, 282
 Pásztor Lajos egyháztörténész 334
 Patacsi Domokos 200, 239
 Patacsi Ferenc 200, 239
 Patacsi János 239
 Patacsi László 239
 Pattantyús-Ábrahám Miklós geofizikus
 340
 Pázmány Péter bíboros, esztergomi érsek
 112
 Pécsi (Zsemlyesütő) Miklós pécsi, majd
 budai polgár (1497–1503) 219, 247
 Pécsi Benedek pécsi, majd budai polgár
 (1485) 190, 210, 211
 Pécsi Benedek pécsi, majd budai polgár
 (1526–1541) 219, 299
 Pécsi István pécsi, majd budai polgár (1489)
 219
 Pécsi János domonkos szerzetes (1346) 91,
 317
 Pécsi János pécsi, majd budai polgár, budai
 tanácsstag (1498, 1500–1501) 219, 299
 Pécsi Kis Péter 294
 Pécsi Tamás pécsi, majd budai polgár, bíró
 (1512, 1520) 219, 299
 Pekry Lajos 297
 Peregi Albert pécsi prépost, kamarai elnök
 293, 300, 301, 345
 Perényi Imre nádor 196
 Perényi Miklós lovászmester 203
 Perényi Miklós szőrényi bán 203, 284
 Pesch... tímár, pécsi polgár (1372) 189
 Pesti Beke Ferenc 300
 Pesti Ferenc 300
 Pesti Ferenc epiphaniai püspök 299, 300
 Pesti Gábor 299, 300, 345
 Pesti Jakab pesti bíró 300
 Pesti János nyelvész 324
 Pesti Márton (Martinus de Pesth) 219
 Pete pécsi pap (12–13. sz. fordulója) 76, 113
 Péter
 ~ (Peterman) hovát bán (Albeni II. János
 pécsi püspök testvére) 343
 ~ (Somogyinak mondott) pécsi polgár
 (1397) 217
 ~ (Vegnek mondott) pécsi polgár (1332)
 64, 99, 198
 ~ dékán (pécsi székeséptalan, 1181) 48
 ~ Demeter bíboros, esztergomi érsek apja
 339
 ~ domonkos provinciális (1279) 118
 ~ egyetemi hallgató (14. sz. vége) 267
 ~ (Ipernek mondott) hospes 64
 ~ ispotályigazgató (Szent Erzsébet-ispo-
 tály, 1436) 236
 ~ kanonok (1470) 210
 ~ kanonok, apothecarius (1332) 81
 ~ kanonok, ispotályigazgató (Szent Ber-
 talan-plébánia, 1319) 34, 103, 110
 ~ kóruspap, oltárigazgató (Székesegyház,
 Szent István király-kápolna, 1334) 130
 ~ mester (János fia, 1389) 237
 ~ mester, zárai polgár (1389) 189, 202
 ~ nagyprépost (1214) 87, 165
 ~ pápai követ (Gervasius fia, 1339) 83

~ plébános, kanonok (Szent Benedek-plébánia, Keresztelő Szent János-társas-káptalan, 1332) 99
 ~ polgár (Ferenc fia, 1371) 199
 ~ polgár (Klára férje, 1461) 220
 ~ polgár (Tamás fia, 1290) 62
 ~ Szent 23, 25, 28, 49, 51, 63, 86, 153, 167, 232, 257, 320
 ~ tolnai főesperes, pécsi püspök 47, 50, 139, 312
 ~ Veronai, Szent 120
 ~ volterrai, majd firenzei püspök 257

Pethne Ferenc 296

Petrarca, Francesco humanista író 294

Petrovich Ede egyháztörténész 120, 181, 267, 270, 316, 317, 319, 324, 334, 337, 340

Petrovics István történész 11, 68, 338

Piacentini, Bartolommeo 254

Piccolomini, Aeneas Silvius humanista
 Id. Pius, II. pápa

Pilgrim passauai püspök 306

Pipin itáliai király 15

Pisis, Petrus de 262, 339

Piso, Jacobus humanista költő, pécsi kanonok 273, 275, 327

Pius, II. pápa 210, 269, 324, 343

Platón 266, 269

Plawe-i Konrád pécsi kanonok, ispotály-igazgató 110

Podjebrád Katalin 274

Ponch (Punch) comes pécsi bíró/elöljáró (1290 k.) 61, 63, 68, 70, 230

Ponet pap (1181) 48

Pous hospes (1181) 55

Pousa (Pósa) hospes (1181) 55

Pozsár Gáspár 218

Pozsegavári Balázs 231

Pozsegavári Gergely prépost (Keresztelő Szent János-társas-káptalan) 208

Pozsegavári Márton 231

Pray György történész 14

Prázmári Simon pécsi szabó (1466) 201, 246, 251

Pricsi János 293

Privina/Pribina nyitrai és dunántúli szláv fejedeleme 16, 17

Probus, Marcus Aurelius római császár 72

Puschendorffer, Johann 202, 333

Q

Querfurti Brúnó térítő 22, 25, 29

R

Ransanus, Petrus humanista történetíró 224, 248, 271, 324, 324, 331

Reczeni Baran János 213

René, I. (Anjou) szicíliai király 274

Reuter Camillo nyelvész 306, 309, 310

Rigele, Brigitte 329

Róbert esztergomi érsek 116, 316

Róbert veszprémi püspök 116, 117

Romhányi Beatrix történész 129, 317, 319, 339

Rozgonyi János kincstartó 203

Rozgonyi János tárnokmester 195, 284

Rozgonyi Simon országbíró 209

Rozsályi Kun Jakab pécsi várnagy 190, 201, 229, 285

Rudlep hospes (1181) 55

Rudolf

~ polgár (1459) 211

~ prépost 263

~ IV., (Habsburg) osztrák herceg 253, 257, 338

Ruger de Vienna

Ruger/Rogerius pécsi polgár (Gotschalk fia) 217, 250, 336

S

Sáfár Benedek pécsi polgár (1497) 221

Sáfár Gergely pécsi polgár (1455–1459) 219, 331, 331

Sáfár György bíró (1424) 202, 230, 329, 332

Sáfár Mihály bíró (1460) 208, 229, 230

Salamon magyar király 111, 142, 154, 168, 169, 312

Sandalj Hranic humi (hercegovinai) fejedelem 283

Sándor Mária, G. régész 30, 135, 141, 164, 166, 247, 265, 266, 307, 323, 340

Sándor

~ váradai püspök 116

~ III., pápa 48

~ IV., pápa 127, 245

~ VI., pápa 272

Sanudo, Marino velencei humanista történetíró 274

Sasmikó András 340

Satelpoger, Martinus 233, 333

Saulus comes 63

Sax Konrád pécsi polgár 219

Schmidt Friedrich von bécsi építész 149

Schreiber Farkas pécsi bíró 191, 215, 230, 241, 293, 295, 296, 297, 300, 330, 332

Schreiber Farkas, id. 215, 216

Schreiber Péter 216

Schreiber Tamás 216

Schreiber, Hans 205, 216

Schreiber, Jost 205

Schreiberek 291

Schweinfurti Judit bajor hercegnő 167

Schwing József 305, 306

Seliber (Schreiber, Sreiber, Selebeus, Sreybertus, Sreyberius, Screberius) pécsi polgár, bíró (1352) 64, 198, 230, 332

Sicra Bálint 208, 329

Siklósi család 64, 282

Siklósi Miklós 280

Silizy Fülöp 202

Simon apostol 107

Simon marchiai főesperes 196

Simon pécsi püspök 46, 47

Sixtus, IV. pápa 188, 220, 221, 240, 285

Soltész Gyula történész 343

Solymosi László történész 218, 343

Somi Józsa temesi ispán 286, 287

Somogyi Zoltán történész 334

Sonnlechner, Christoph 329

Sopudh-i János hospes (1181) 55

Spaynar (Spanat, Spanac) Ágoston pécsi polgár 190, 212, 220, 232, 240, 241, 331

Spekner Enikő történész 317

Spira, Johannes Emericus de 272

Steger, Hans bécsi polgármester 205, 329

Steier, Ottokar von 306

Stek János/József pécsi kanonok, orgonista 235, 276, 287, 333, 336, 344

Stephel, Wegul 216

Stiborci Stibor erdélyi vajda 337

Sudár Balázs turkológus, történész 226, 289, 324

Sulyok György pécsi püspök 292, 293, 296, 300

Sulyok István 290

Süttő Szilárd történész 338, 339, 342

Sz

Szabó Benedek pécsi polgár (1489) 191

Szabó István 343

Szabó Jakab (Iacobus Zabo) pécsi polgár (1489) 190, 220, 234, 243

Szabó Márton zdenici polgár 213, 251

Szabó Pál Zoltán történész 30, 334, 335

Szakály Ferenc 94, 215, 216, 289, 299, 300, 335, 336, 337, 345

Szalágyi (Salagius) István történész 14

Szalánczi Antal pécsi várnagy 202

Szalánczy László 218

Szalhy Tamás pécsi polgár (1493) 214

Szántó Konrád történész 125

Szapolyai János erdélyi vajda, magyar király 215, 216, 291, 212, 293–301, 345

Szaracén Jakab királyi apothecarius 312

Szatmári György veszprémi, váradai, pécsi püspök, esztergomi érsek 176, 178, 179, 194, 195, 196, 245, 246, 272–273, 275, 299, 300, 324, 326

Szécsényi Frank országbíró 209

Szederjes Bernát 218

Szegedi György 293

Szeglaki László 282

Szekcsői Dul Lőrinc pécsi klerikus, császári közjegyző 235

Székely György történész 310

Székely Jakab radkersburgi kapitány 285, 343

Székely Lukács 303

Székely Pál pécsi bíró, várnagy (1500) 201, 202, 221, 229, 230, 331

Szende Katalin 12, 211, 307, 325, 331

Szenterzsébeti György 65

Szenterzsébeti Jakab 65

Szenterzsébeti Mátyás 65

Szentgáli János comes (1364) 65, 77, 199

Szentgáli Péter karmelita, majd bencés szerzetes 233

Szentiványi Cigány Tamás pécsi várnagy 200

Szentjakabi Csernel András 218

Szentmártoni Albert 210, 242

Szepesi Péter 283

Szerdahelyi Dancs Pál pécsi várnagy 343

Szerdahelyi Ders Márton 283

Szerecsen Jakab kamaraispán 93, 189

Szerecsen János tolnai főispán, királyi tanácsos 293, 295, 297, 345

Szerémi György 297, 345

Szigeti István nyitrai püspök 105

Szigeti Kilián *zenetörténész* 344
 Szigfried *garamszentbenedeki apát* 321
 Szilágyi István *szegedi bíró* 191
 Szilágyi Jusztina 190, 201, 229, 326
 Szilágyi László *szegedi városbíró* 240, 337
 Szilágyi Mihály *kormányzó* 228
 Szilágyi *testvérek* 327
 Szlavóniai Miklós *pozsegai prépost* 263
 Szöllösi György *pécsi diák (1386)* 264
 Szőnyi Ottó *régész* 100, 101, 111, 141, 144, 153, 159, 160, 161, 320
 Sztárai Pál *pécsi polgár (1350)* 35, 36, 80, 189
 Szülejmán, I. *oszmán szultán* 289, 295, 296, 297, 298, 300, 303
 Szűz Mária 28, 115, 152, 163, 164, 182, 234

T

Talentis *testvérek* 237, 328, 329
 Talentis, Simon de 202, 251
 Talentis, Talentus de 202, 251
 Talhamar (Tolhamar, Tolheimer) János 211, 212, 217, 250, 336
 Tamás
 ~ *(aléneklő)kanonok (1339)* 73, 311, 315
 ~ *aranyműves* 245
 ~ *a prágai egyetem hallgatója* 267
 ~ *esztergomi érsek* 139, 312
 ~ *kancellár* 217
 ~ *káplán, oltárigazgató (Szent Benedek-templom, Szűz Mária-oltár, 1526 előtt)* 191, 333
 ~ *kereskedő (1496)* 221, 243
 ~ *plébános, ispotályigazgató (Szent Bertalan-plébánia, 1335)* 104, 105, 110
 ~ *polgár (Miklós fia, 1379)* 199
 ~ *polgár (Pál fia)* 77
 ~ *polgár (Vospenez fia, 1297)* 62, 63
 ~ *prépost, egri érkanonok, királyi titkár (16. sz. eleje)* 300, 301
 ~ *Szent, apostol* 116, 184, 325
 Tapsonyi Antimus János 212, 213
 Tardi Mihály 296
 Tárnok Péter 287
 Tasnádi Mihály 293
 Teke Zsuzsa *történész* 207, 328, 329, 330
 Ţepes, Vlad *havasalföldi vajda* 190, 201, 326
 Teschler Miklós (Niclas Tëschlër) 206, 207, 329
 Thardassy István *márévári kapitány* 292, 297
 Thardy Mihály *főesper* 292
 Thorday János 300
 Thuróczy János *történetíró* 281, 342
 Timár György *egyház-történész* 101, 128, 132, 318, 345
 Tomasina *magyar királyné (III. András magyar király anyja)* 139
 Tóth Endre *régész* 11, 26, 169, 307
 Tóth Melinda *művészettörténész* 107, 144, 161
 Tóth Norbert, C. *történész* 338

Tóth Sándor *művészettörténész* 161
 Tóth Zsolt, I. *régész, történész* 31, 319, 322
 Török Bálint 292, 293, 296, 297, 298
 Török Lőrinc 202, 240
 Treutel István *egri prépost* 257
 Treutel Miklós *tárnokmester* 337
 Tringli István *történész* 333
 Tubero, Ludovicus *humanista történetíró* 337, 343
 Turus *hospes (1181)* 55
 Tuz János *szlavón bán* 284
 Tuz Osvát *zágrábi püspök* 275, 284, 285, 327
 Tüskés Anna *irodalomtörténész* 267, 335
 Tvrtko II., István *bosnyák uralkodó* 342
 Tyburcius *pozsegai prépost* 165

U

Udvardy György *pécsi püspök* 12
 Ugali István 312
 Ugali Miklós 312
 Ugali Pál *országbírói protonotarius* 312
 Újlaki Lőrinc *országbíró, boszniai herceg* 245, 286, 287, 336, 344
 Ulászló, II. *magyar és cseh király* 174, 196, 208, 218, 245, 285–287, 291, 323, 332, 344
 Ulászló, I. *magyar és (III.) lengyel király* 283, 284
 Ungaria Valente de Antimus de Bassano, de 202, 328

V

Veldner, Ulrich 205, 329
 Vaday Andrea *régész* 306
 Valois Blanka *német királyné* 256
 Váradai Péter *kalocsai érsek* 273
 Váraljai Szaniszló *pécsi püspök* 292, 294, 298, 300, 302, 303
 Várdai Ferenc *erdélyi püspök* 271
 Varga Szabolcs *történész* 11, 330, 335, 336, 341
 Vayzeph Balázs 201
 Vég Lukács (Ürögi) 202
 Vencel *pécsi polgár (1388)* 200
 Verancsics Antal *püspök, humanista* 292, 301, 303
 Veres Balázs *bíró (1443)* 230
 Veres János *polgár (1444)* 189
 Veresmarthy Ipoly 269, 340
 Veress D. Csaba *történész* 135, 136, 319
 Vergilius, Maro Publius *római költő* 298
 Veronika András *pécsi polgár felesége (1485)* 190, 210, 211
 Villani, János (Giovanni) *firenzei krónikás* 70
 Vince *ferences gvardián (1281 k.)* 123
 Vince *aranyműves (1517)* 208, 209, 243, 245
 Vince *ágostonos perjel (13. sz. vége)* 113
 Vince, Szent 317

Vinchlo *pécsi polgár (1397)* 217
 Vinczens Keresztély *kamarai prefektus* 324
 Vinfchirchert, Ulrich von 227
 Vingárti Geréb Péter *nádor* 342
 Visy Zsolt *régész* 19, 31, 135, 141, 156, 157, 158, 160, 266, 307, 340
 Viszlai Áronfiak 282
 Viszlai János 210
 Viszlói István 220
 Vitéz Borbála 274
 Voragine, Jacobus de 119
 Vöckl György 293
 Vörös Márton *levéltáros* 30

W

Wadding, Luca 123, 125, 308, 318
 Walram *zweibrückeni gróf* 256
 Walther *pécsi aranyműves (1428)* 203, 242
 Wamos Péter *jobbágy* 218
 Weböczy István 293, 333
 Weiss Mihály (Micheln Weyssen) 207
 Weisz Boglárka *történész* 92, 311, 336
 Welez János (Johannes Welez) *pécsi polgár (1424)* 189, 202, 203
 Wennsler, Michael 272
 Wenzel Gusztáv *történész* 328, 339
 Werinhar *salzburgi érsek* 306
 Werthaim, Hans von 211
 Weyshaup, Blasius *pécsi polgár (1452)* 219
 Wolfstali Reyker György *pozsonyi várnagy* 211, 212
 Wolfurt Ulrik *óvári várnagy* 217, 218, 330
 Wospenez 63
 Wyderai Péter 264

Z

Zalai János (Johannes Zalay) *pécsi polgár* 336
 Zámbo Miklós 216
 Zedlicz, Albert 327
 Zekaresch (Szekeres) Skelheim 214, 227, 243
 Zimmermann, Harald *történész* 255
 Zimonyi Miklós 340
 Zimnger *pécsi polgár (1412)* 243
 Znojmoi János *pápai subcollector pécsi kanonok* 259
 Zobislaus *bosnyák bán fia* 316
 Zoffmann Zsuzsanna *antropológus* 308
 Zrednai (Vitéz) János *váradai püspök, esztergomi érsek* 269, 274, 284, 285, 327
 Zrínyi Miklós *horvát bán* 265, 324

Zs

Zsigmond, I. *lengyel király* 195
 Zsófia *Boltos Benedek felesége (1504)* 215
 Zsuskó *Gordovai Fánecs Imre özvegye (1444)* 201

Településnév-mutató

- Aachen 109, 321
 Aba 19
 Alba Ecclesia ld. Fehéregyház
 Alba Regia ld. Székesfehérvár
 Alsóhetény 305
 Alsőszentbenedek 314
 Alsózdenc 213, 330
 Altmannsdorf (Bécs) 204, 207, 329
 Apáca 341
 Aquincum ld. Buda
 Árpád ld. Nagypápa
 Árpád ld. Olaszárpád
 Asszonyvására 18
 Auszág 83
 Augsburg 272, 313
 Auxerre 317
 Avignon 83, 258, 283
- Babarc 198, 227, 297
 Bács (Bač, Szerbia) 19, 83, 87, 90, 93, 109, 279, 306, 341
 Baj 306
 Bajcs 123, 124, 306
 Balatonhídvég 83
 Bánmonostor (Banoštor, Szerbia) 341
 Bár 306
 Baranyakisfalud 87, 336
 Baranyavár 25, 83, 85, 276
 Barcelona 316
 Barcs 306
 Bártfa 221, 225, 237, 279, 331, 335, 343
 Basal 83, 169
 Bastogne 207, 225, 329
 Bát 306
 Bába 85, 220, 288, 298, 343
 Bátaszék 283
 Bátmonostor 94, 129
 Bazel 272, 294
 Beatuseschirichun 16
 Bécs 12, 121, 194, 195, 201, 202, 204–207, 211, 213, 217, 219, 222, 225, 227, 231–232, 243, 245, 246, 248, 251, 252, 253, 254, 262, 263, 266, 267, 269, 278, 284, 291, 294, 295, 297, 300, 303, 324, 328, 329, 331, 333, 335, 337, 343, 345
 Belvárd ld. Belvárdgyula
 Belvárdgyula 70, 83, 188, 201, 220, 262, 336
 Berán 313
 Bergzabern 255, 256
 Bikács 28
 Bizánc ld. Isztambul
 Bodrogolaszi 55
 Bologna 61, 119, 129, 133, 194, 202, 253, 263, 266, 273, 275, 276, 338
 Bóly 83, 306, 315
 Boró 94, 129,
 Boroszló (Breslau/Wrocław) 213, 214, 227, 330, 251
 Brassó 201, 225, 267, 300, 335
 Breslau lásd Boroszló
 Brügge 64
 Brünn 256, 257
- Buda 18, 25, 83, 85, 93, 118, 119, 122, 123, 124, 128, 151, 167, 168, 171, 184, 194, 201, 203, 204, 207, 209, 210, 211, 214, 216, 219, 225, 227, 228, 235, 240, 247, 248, 250, 252, 253, 256, 258, 262, 266, 267, 270, 272, 276, 279, 280, 284, 285, 286, 297, 298–301, 309, 312, 317, 318, 325–328, 330, 335, 336, 337, 339, 341, 343, 344, 345,
 Budaszentlőrinc 222, 339
 Businiza 16, 305
- Castrum Ferreum ld. Vasvár 18
 Castrum Novum ld. Újvár 18
 Chartres 53
 Cikádor 88
 Cikó 150, 210
 Cluny 114, 321
 Corneto (Tarquinia) 253
 Cún 306
- Csanád 105, 193, 194, 221, 222, 277, 279, 306
 Csány 306
 Csat 306
 Cserkút 37, 71, 73, 75, 76
 Csontmező 285
 Csót 306
 Csütörtökhely 18
- Daj 306
 Danóc 81, 83
 Daróc 302
 Déd 306
 Dés 227, 251
 Diakovár (Djakovo) 87, 298, 341
 Diósvizlő 225
 Dobo, 210, 283
 Dobor 281, 342
 Döbrököz 345
 Dörgicse 313
 Drávasztára 36
 Dubovik 314
 Dudleipin 16, 305
 Dunaföldvár 28, 29, 88
 Dunaszekcső 81, 85, 94, 129, 139, 302
- Eger 23, 26, 43, 44, 49, 53, 54, 67, 79, 97, 105, 109, 129, 193, 194, 221, 257, 258, 279, 295, 309, 313, 333
 Egres 317
 Emona ld. Ljubljana
 Eng 66
 Enns 227
 Enyesd/Enyezd 70, 71, 72, 73, 83, 310, 315
 Eperjes 225, 279, 335
 Ercsi 150
 Érdosmlyó 341
 Erfurt 263
- Eszék 81, 83, 94, 129, 295, 297, 298, 299, 300, 307, 315
 Esztergom 18, 22, 26, 49, 53, 54, 56, 61, 63, 79, 90, 105, 115, 123, 127, 129, 171, 193, 194, 218, 228, 260, 267, 277, 279, 303, 307, 309, 312, 317, 332
 Esztye 213
- Fehéregyház 18
 Fehérvár ld. Székesfehérvár
 Feldebrő 143
 Felsőlotárd 237
 Felsőnyék 300
 Felsőszentbenedek 314
 Ferrara 194, 269, 271, 273, 274, 275
 Firenze 202, 225, 226, 251, 261, 269, 270, 271, 328, 329, 331, 333
 Forum Reginae ld. Asszonyvására
 Földvár (Somogy m.) 213
 Frankavilla ld. Nagycsalóczi
 Futak 283, 288
 Füzeg 314
- Galambóc 203
 Gara 225, 280
 Garé 326
 Gent 64, 152, 164, 321
 Gerebenc 341
 Gétmonostor 80, 311
 Gic 306
 Gornec ld. Ivánc
 Gordova 201
 Gotto 88
 Gran ld. Esztergom
 Graz 170, 344
 Gumpoldskirchen 227
- Gyak 306
 Gyékényes 213
 Gyergyanos 213
 Győr 18, 19, 23, 26, 27, 28, 49, 97, 98, 105, 115, 123, 137, 168, 193, 194, 228, 229, 267, 277, 279, 295, 307, 309, 312, 314, 317, 332, 333
 Gyula 221, 287
 Gyula ld. Belvárdgyula
 Gyulafehérvár 97, 105, 109, 129, 277, 279, 309, 313, 333
 Gyüd Gyüd 306, 334
- Haram 341
 Harsány ld. Nagyarsány
 Hatvan 284, 334
 Heidelberg 194
 Hetény (Tolna m.) 313
 Hímsháza 92
 Hird 65, 66, 77, 106, 198, 310, 315
 Hont 19, 90
 Hosszúhetény 78, 214

- Ingolstadt 256
 Innsbruck 276
 Into (Somogy m.) 213
 Isangrimeschirichun 16, 305
 Isztambul 80, 81, 85, 345
 Ivánc 261, 280
 Ivánkaszentgyörgy 326
- Jajca 342
 Jaurinum ld. Győr
 Jenő 240
- Kálmáncehi 83, 213, 225, 337
 Kalocsa 23, 26, 87, 105, 277, 279, 295, 302, 341
 Kanizsa 251, 260
 Kaposújvár 344
 Kapronca 83, 94, 125, 129
 Kassa 218, 221, 225, 252, 279, 317, 335
 Kensi (Kenese, Kenéz) 16, 305
 Keseföld 140
 Keszthely 19
 Kisasszonyfa 208
 Kisasszonyfalva ld. Kisasszonyfa
 Kisdér 92, 313, 336
 Kisfalud ld. Baranyakisfalud
 Kiskőszeg 83
 Kisleng[y]el (Baranya m.) 207, 208
 Kisleng[y]el (Zala m.) 207, 208
 Knin 16
 Kolozsmonostor 98
 Kolozsvár 98, 225, 228, 267, 279, 300, 317
 Konstantinápoly ld. Isztambul
 Kóny 306
 Kopács (Kopacz, Kopačevo) 212, 241, 335
 Kovácséde 78
 Köcs 306
 Kőkapronca 94
 Köln 152, 207, 211, 225, 313, 321, 329
 Körmöcbánya 267
 Körtvélyes 218
 Kőszeg 279, 294
 Kővágószőlős 209
 Krakkó 194, 222, 253, 254, 262, 263, 266, 267, 278, 292
- Lelesz 281
 Lengyel(d)
 Leodium ld. Liège
 Liège (Lüttich) 53
 Lindolveschirichun 16, 305
 Lippa 216, 221, 222, 251
 Ljubljana 14
 Lőcs 306
 Lőcse 225, 246, 336, 343
 Ludbreg 125, 129
 Lyon 172
- Majs 21, 306
 Makó 331
 Málom (Málon) 75, 106, 107, 108, 240, 291, 310, 315, 335
 Marburg 256
 Márévár 295
- Máriakéménd 300
 Marseilles 253
 Masa 66, 71, 310, 315
 Mecseknádasd 274
 Medvevár 275, 285, 319, 327
 Megyer 122, 210, 237, 310, 315
 Meszes 57, 71, 74, 77, 201, 237, 240, 310, 311, 315
 Mezősomlyó 116
 Milánó 146, 258, 287
 Miskolc 306
 Mislény (Myslen) 208, 213, 237, 293
 Mocs 306
 Modena 143
 Moha (Fejér m.) 312
 Mohács 48, 65, 81, 83, 92, 191, 193, 198, 220, 227, 241, 248, 288
 Mosaburg ld. Zalavár
 Muhi 170
 Munkád 66, 113, 310, 316,
 Muntat 257
 Muraszombat 306
 München 120, 270
- Nádasd 326
 Nádasd ld. Mecseknádasd
 Nagypárad 66, 71, 210, 237, 306, 310, 315
 Nagyfalú 85, 293, 313
 Nagyhalász 66
 Nagyharsány 80, 85
 Nagyhetény ld. Hosszúhetény
 Nagylaszi 54, 124
 Nagyszében (Hermannstadt) 219, 225, 228, 267, 317
 Nagyszombat 18, 112, 257, 306, 309, 335, 341
 Nagyújfalú ld. Nagyfalú
 Nagyvárad 43, 49, 54, 56, 67, 105, 109, 124, 129, 193, 194, 201, 252, 267, 274, 277, 279, 295, 309, 317, 318, 337
 Nagyváty 225
 Nak 306
 Nándorfehérvár 287, 288, 326, 337, 341, 344
 Nápoly 280, 281, 342
 Narbonne 94, 123, 125
 Nékse 83, 302, 315
 Nikápoly 203, 282
 Nosztány 313
 Nova Civitas ld. Ujvár
 Novigrad 280
 Nürnberg 219, 257, 263
- Nyárad 81, 83, 213, 313
 Nyitra 105, 109, 193, 194, 228, 229, 277, 279, 284, 316, 332, 333
- Óbuda 25, 123, 124, 151, 167, 168, 171, 219, 262, 266, 267, 318
 Ofen ld. Buda
 Okurszentlőrinc 88
 Olaszárpád 57, 66, 106, 310, 315
 Olaszfalú 57
 Olaszi (Olazy) ld. Nagylaszi
 Orbász 330
 Orvieto 133
- Ostia 23, 25
 Ostrovica 290
 Otachareschirichun 16
- Padova 194, 209, 263, 260, 269, 274, 294, 345
 Pakrác 88
 Paldmunteschirichun 16, 305
 Pall 306
 Palota 297
 Pannonhalma 58, 310
 Párizs 253, 262, 266, 270, 316
 Párma 146
 Passau 98
 Pata 83, 213, 251
 Patacs 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 83, 106, 115, 122, 188, 198, 199, 200, 201, 220, 222, 237, 239, 240, 310, 315
 Pávia 146
 Pécska 19
 Pécsszabolcs 101, 240, 310, 315, 333
 Pécsvárad 25, 40, 45, 57–60, 65, 66, 68, 77–79, 80, 81, 85, 87, 92, 98, 100, 106, 198, 200, 201, 208, 213, 216, 218, 219, 222, 227, 230, 279, 307, 310, 313, 318, 328, 333, 336
 Pélmonostor 123
 Pest 115, 225, 252, 253, 267, 279, 291, 297, 298, 299, 300, 301, 317, 330, 334, 335, 341, 345
 Pétervárad 287
 Pettau (Pettobio) 16, 300
 Plávicso (Plavitvo) 225, 330
 Poetovio ld. Ptuj
 Polc 306
 Pontigny 116, 317
 Potok ld. Sárospatak
 Pozsega(vár) 64, 83, 86, 87, 295, 298, 299, 329
 Pozsegaszentpéter 83, 93, 269,
 Pozsony 43, 123, 195, 198, 207, 211, 212, 213, 216, 217, 225, 227, 228, 237, 248, 252, 258, 267, 274, 279, 284, 293, 309, 325, 332, 333, 335, 343
 Prága 121, 167, 253, 254, 259, 262, 263, 264, 266, 267, 284
 Prázmár 201, 225, 246, 251
 Ptuj 14
- Quantum Forum ld. Csütörtökhely
- Raab ld. Győr
 Racsa 209
 Rád 306
 Rahóca 302
 Regződ (Regzewd) 213
 Remete 285
 Rigómező 16
 Róma 22, 25, 35, 83, 161, 195, 253, 254, 258, 260, 270, 274, 284
- Sabaria ld. Muraszombat
 Sabaria ld. Nagyszombat
 Ság 306
 Ságvár 19
 Salzburg 16, 26, 72, 306

- Sarlós 78
 Sárospatak 55, 317
 Savaria/Sabaria ld. Szombathely
 Scarbantia ld. Sopron
 Segesd 94, 125, 129
 Seitz 170
 Selmecbánya 225, 276, 309
 Selz 257
 Selyanovcz 336
 Semmering (Spital am Semmering) 170
 Serdica 305
 Siklós 64, 65, 80, 81, 85, 92, 123, 198, 239, 282, 283, 286, 313, 334, 344
 Simontornya 85, 283
 Sirmium 83, 305
 Sóly 306
 Somogyvár 150, 229, 306, 336
 Somogyzsitva 83
 Sopron 14, 78, 184, 198, 211, 215, 221, 225, 227, 228, 237, 252, 267, 279, 305, 325, 326, 331, 332, 333, 335
 Spalato 70
 Srebsa 87
 Steinamanger ld. Szombathely
 Stepliberc 16
 Strigonium ld. Esztergom
 Stuhlweissenburg ld. Székesfehérvár
- Szabács 285, 326, 337
 Szabadka 291
 Szabaton 285
 Szabolcs ld. Pécsszabolcs
 Szalánkemén 66
 Szalárd 202
 Szász (Tolna m.) 191, 193, 326
 Szávaszentdemeter 29, 66
 Szeben ld. Nagyszeben
 Szederkény 83, 291
 Szeged 11, 184, 185, 216, 221, 222, 225, 240, 248, 251, 252, 253, 267, 279, 288, 293, 317, 323, 325, 327, 331, 334, 335, 337, 341
 Szekcső ld. Dunaszekcső
 Székesfehérvár 18, 54, 56, 57, 83, 85, 87, 115, 123, 124, 129, 146, 150, 151, 158, 167, 168, 171, 216, 248, 253, 279, 280, 285, 286, 297, 303, 312, 317, 320, 322, 325
 Szekszárd 85, 87, 151, 298, 301, 339, 340
 Szeles 54, 71, 76
 Szemenye 94, 125, 129, 318
 Szentersébet 65, 310
 Szentkirály 18
- Szentlőrinc 336
 Szentmihály 184, 325
 Szentmiklós 83, 106, 184, 302, 310, 315
 Széphely 341
 Szerdahely 80
 Szerémvár/Szenternye (Sremska Mitrovica) 29, 341
 Szigetvár 65, 83, 140, 169, 292, 310, 312
 Szigliget 319
 Szil 306
 Szokol 341
 Szolnok 306
 Szombathely 14, 18, 25, 169, 184, 305
 Szőlős ld. Kővágószőlős 209, 225
 Sztrazsemlye (Stresemlye) 213
 Sztreza 261, 339,
- Tápé ld. Tápépuszta
 Tápépuszta 28, 184, 325
 Tata 306
 Temesvár 221, 258, 286, 287, 338, 341
 Thöl 306
 Tófü 292
 Tolna(vár) 25, 302
 Tompsa (Pest m.) 219
 Torna 305
 Trier 83
 Turony 85
 Tyrnava(Trnava) ld. Nagyszombat
- Udvard (Odwarth) 213, 237
 Ug 80, 306, 312
 Újfalu 71, 310, 315
 Újlak 94, 129, 196, 221, 222, 239, 245, 286, 334, 344
 Újvár (Nova Civitatis) 18
 Újvár 18
 Ussitin 16, 305
 Ürög 57, 60, 62, 70, 71, 72, 77, 106, 113, 114, 171, 172, 202, 220, 237, 240, 263, 310, 315
 Üszög 310, 315
- Vác 19, 44, 79, 129, 193, 194, 221, 267, 269, 277, 279, 295, 331, 333
 Vajszló 208
 Valkó(vár) 25, 307
 Valpó 336, 344
 Várad ld. Nagyvárad
 Várad ld. Pécsvárad
 Varasd 94, 125, 298
- Varjas 208
 Várkony (Warkun) ld. Zengővárkony
 Vásárhely (Somlóvásárhely) 218
 Vasas 66, 71, 78, 106, 310, 311, 315
 Vashegy 18, 78
 Vaskaszentmárton (Váska-Szent Márton) 218, 326
 Vasvár 18, 317
 Váty 306, 312
 Vék 336
 Velence 48, 83, 131, 167, 195, 196, 207, 208, 222, 225, 226, 247, 251, 260, 261, 272, 273, 274, 280, 299, 317, 339
 Verőce 83, 90, 307
 Veszprém 22, 26, 44, 61, 79, 87, 97, 98, 109, 115, 121, 138, 193, 194, 221, 277, 279, 295, 305, 306, 307, 309, 312, 319, 340
 Veszprémvölgy 261, 339
 Vidin 341
 villa Sancti Regis ld. Szentkirály
 Vis 306
 Visegrád 258, 280, 325, 338
 Viszló ld. Diósvizlő
 Viterbo 253, 254, 257
 Vókány 123
 Vokmérfalva 218
- Weißenburg 257
 Wiedhereschirichun 16
 Wisitin 16
 Wolfenbüttel 272
 Würzburg 98
 Wrocław ld. Boroszló
- Ypern 64
- Zágráb 54, 79, 83, 89, 90, 91, 96, 109, 115, 118, 124, 193, 194, 267, 275, 276, 279, 287, 292, 295, 298, 300, 309, 317, 341
 Zákány 213
 Zalaegerszeg 208
 Zaláta 36
 Zalavár 16, 17, 215
 Zámoly 167
 Zára 202, 225
 Zemogny ld. Dunaföldvár
 Zengővárkony 65, 77, 199, 200, 310
 Zeuleus ld. Kővágószőlős
 Zombor 302
 Zweibrücken 256
 Zsély 306
 Zsór 306

Ábrák jegyzéke

1.	A pécsi püspökség 1404-es átiratban fennmaradt alapítólevele / PPL Oklevéltár, 76/1404.	27. oldal
2.	A pécsi sisak (10–11. század fordulója) / JPM, fotó: Füzi István	30. oldal
3.	Egyed baranyai főesperes végrendeletének végrehajtásáról szóló, pécsi házakat említő oklevél (1324) / MNL OL DF 226534	33. oldal
4.	A pécsi káptalan oklevele Pál fia János kanonok pécsi házának kifosztásáról (1336) / MNL OL DL 91275	33. oldal
5.	Városi emeletes lakóház. Hónapábrázolás a cserkúti római katolikus templom diadalívén (14. század második fele) / Fotó: Füzi István	37. oldal
6.	A székeskáptalan 13. század első felében használt pecsétje / BTM Kumorovitz Pecsétgyűjtemény 64.43	49. oldal
7.	A székeskáptalan 13. század második felétől használt pecsétje / BTM Kumorovitz Pecsétgyűjtemény 64.71	51. oldal
8.	A székeskáptalan 13. század második felétől használt kispecsétje / MNL OL DL 76261	51. oldal
9.	Oklevél Ponch pécsi bíró/elöljáró ellen történt hatalmaskodásról (1290 körül) / MNL OL DL 38672	61. oldal
10.	Pál pécsi püspök ítéletlevele a pécsi polgárok örögi malmáról (1297 körül) / MNL OL DL 1477	62. oldal
11.	Seliber pécsi polgár Siklós Szombatszeg részében birtokot vesz zálogba (1344) / MNL OL DL 3710	64. oldal
12.	Sarlóval arató férfi. Hónapábrázolás (július) a cserkúti római katolikus templom diadalívén (14. század második fele) / Fotó: Füzi István	71. oldal
13.	Gabonát cséplő férfi. Hónapábrázolás (augusztus) a cserkúti római katolikus templom diadalívén (14. század második fele) / Fotó: Füzi István	71. oldal
14.	Hordókészítő kádármester. Hónapábrázolás (szeptember) a cserkúti római katolikus templom diadalívén (14. század második fele) / Fotó: Füzi István	73. oldal
15.	Szent György-ábrázolás a cserkúti római katolikus templom diadalívének déli oldalán (1335) / Fotó: Füzi István	76. oldal
16.	Kézi malom (15. század, Kossuth tér) / JPM, fotó: Füzi István	76. oldal
17.	A pécsi káptalan egyik legkorábbi eredetiben fennmaradt oklevele (1232. április) / MNL OL DL 86817	87. oldal
18.	Mindenszentek-plébániatemplom nyugati homlokzata / Fotó: Füzi István	100. oldal
19.	Tamásnak, a Szent Bertalan-templom plébánosának mint püspöki helyettes vikáriusnak oklevele (1335) / MNL OL DF 259835	104. oldal
20.	A málomi római katolikus templom déli homlokzata román és gótikus részletekkel / Fotó: Füzi István	107. oldal
21.	A málomi római katolikus templom Simon apostol ábrázolása a szentély töredékes freskóin / Fotó: Füzi István	107. oldal
22.	Felszentelési kereszt a málomi római katolikus templomban / Fotó: Füzi István	108. oldal
23.	A Jakab-hegyi pálos kolostor alaprajza / Buzás Gergely munkája (PET 390. 66. ábra)	114. oldal
24.	A pécsi Ágoston-rendi kolostor alaprajza / Kárpáti Gábor alaprajza, Gerő Győző nyomán (PET 383. 64. ábra), átrajzolta Eröss Zsolt	127. oldal
25.	Pál püspök elrendeli az Úrmásnap körmenetet (Pécsi Missale, 1499 Velence, Szekszárd, 2009.) / Fotó: Schöck Gyula	132. oldal
26.	A Keresztelő Szent János társaskáptalani templom első két építési korszaka / G. SÁNDOR-SZÍJÁRTÓ 1999. 30. G. Sándor Mária nyomán	137. oldal
27.	Feltámadó lelkek. Dombormű-részlet a Székesegyházban (1170-es évek) / Fotó: Füzi István	143. oldal
28.	A Székesegyház nyugati főkapuja (12. század vége) / Fotó: Koszta László	144. oldal
29.	Koronás aggastyán fejtöredéke Apokalipszis-ábrázolásból a Székesegyházban (1170-es évek) / Fotó: Füzi István	145. oldal
30.	Oroszlán-ábrázolás a Szent Kereszt-oltárról a Székesegyházban (1170-es évek) / Fotó: Koszta László	145. oldal
31.	Oszloptörzs-töredékek a Székesegyházban. Szent Kereszt-oltár köre (1170-es évek) / Fotó: Füzi István	145. oldal
32.	A Szent Kereszt-oltár rekonstruált baldachinja a Székesegyházban (1170-es évek) / Fotó: Füzi István	145. oldal
33.	Agnus Dei-ábrázolás a Szent Kereszt-oltár zárókövéről (1170-es évek) / Fotó: Koszta László	146. oldal
34.	Szentélyrekesztő (?) falfülkéinek ívtöredékei a Székesegyházban (1170-es évek) / Fotó: Füzi István	146. oldal
35.	Fülkesor töredéke a Székesegyház szentélyrekesztőjéből (1170-es évek) / Fotó: Füzi István	146. oldal
36.	Szent Bertalan apostol ábrázolása a Székesegyház szentélyrekesztőjéből (1170-es évek) / Fotó: Koszta László	147. oldal
37.	Angyal a Székesegyház szentélyrekesztőjéből (?) (1170-es évek) / Fotó: Füzi István	147. oldal
38.	A Székesegyház déli altemplomi lejárójának fennmaradt domborművei (1170-es évek) / Fotó: Füzi István	147. oldal
39.	Részlet a Sámson-ciklusból a Székesegyház déli altemplomi lejárójában (1170-es évek) / Fotó: Füzi István	148. oldal
40.	Háromkirályok álma Jézus gyermekése ciklusból a Székesegyház déli altemplomi lejárójában (1170-es évek) / Fotó: Füzi István	148. oldal
41.	A betlehemi pásztorok. Dombormű a Jézus gyermekése-ciklusból a Székesegyház déli altemplomi lejárójában (1170-es évek) / Fotó: Füzi István	148. oldal

42.	A bűnbeesés az Ádám és Éva történetét bemutató domborműsorozatból a Székesegyház északi altemplomi lejárójában (1170–1180-as évek fordulója) / Fotó: Füzi István	149. oldal
43.	Domborműsorozat részletei a Székesegyház északi altemplomi lejárójában (1170–1180-as évek fordulója) / Fotó: Füzi István	149. oldal
44.	Két festett ablakbéllet a Székesegyház szentélyéből (A kisebb festett ablakív 1200 körül készült, a nyolc apostolt ábrázoló 1300 körül, 19. század végi akvarellmásolat) / A fotó a Pécsi Püspöki Levéltár tulajdona	150. oldal
45.	Apostolábrázolások az ablakbélleten a Székesegyház szentélyéből (19. század végi akvarellmásolat) / A fotó a Pécsi Püspöki Levéltár tulajdona	150. oldal
46.	Emberfejes párkánykonzol a Székesegyház szentélyében (12. század vége) / Fotó: Füzi István	151. oldal
47.	Miklós éneklőkanonok. Falkép a Székesegyház szentélyében (1330-as évek, 19. század végi akvarellmásolat) / A fotó a Pécsi Püspöki Levéltár tulajdona	152. oldal
48.	Oszlopfő a román kori pécsi püspöki palotából / PET 622. 109. ábra. Fotó: Buzás Gergely	154. oldal
49.	A Székesegyház déli homlokzata előtti tér (2014) / Fotó: Füzi István	157. oldal
50.	Ikeroszlop lábazat. Káptalanterem (?) (13. század első fele) / PET 645. 158. ábra. Fotó: Buzás Gergely	159. oldal
51.	A cella trichora falképeinek maradványai (12. század) / Fotó: Koszta László	162. oldal
52.	Az Aranyos Mária-kápolna rekonstrukciója / PET 100. 17. ábra. Szekér György rajza	163. oldal
53.	Mária-szobor torzója / Fotó: Hack Róbert	164. oldal
54.	Térdeplő angyal-szobor részlete / Fotó: Hack Róbert	164. oldal
55.	Kezében füstölőt tartó angyal-szobor részlete / Fotó: Hack Róbert	164. oldal
56.	Péter király a Képes Krónikában (14. század) / Képes Krónika. Hasonmás kiadás. Budapest, Magyar Helikon, 1964. f24a. nyomán	167. oldal
57.	Péter király megvakítása a Képes Krónikában (14. század) / Képes Krónika. Hasonmás kiadás. Budapest, Magyar Helikon, 1964. f30. nyomán	167. oldal
58.	Tatárjárás idején marhacsontban elrejtett friesachi denárok / JPM RO, fotó: Füzi István	172. oldal
59.	A déli városfal Citrom utcai szakasza a bástyatoronnyal (2014) / Fotó: Füzi István	175. oldal
60.	A délnyugati barbákán (2014) / Fotó: Füzi István	175. oldal
61.	Ernusz Zsigmond püspök címerköve / JPM RK, fotó: Füzi István	176. oldal
62.	Az Aranyoskút tér (2014) / Fotó: Füzi István	178. oldal
63.	A Tettye Szatmári György püspöki nyaralójának romjaival (2014) / Fotó: Füzi István	178. oldal
64.	Joseph de Haüy helyszínrajza (1687) / KISARI BALLA 2000. 344. nyomán	180. oldal
65.	Pécs legrégebbi látképe (1686) / PATAKI-GOSZTONYI 1941. 419. nyomán	180. oldal
66.	Pécs belvárosa az 1687. évi összeírás alapján (Petrovich Ede rekonstrukciója) / PETROVICH 1969. nyomán	181. oldal
67.	A Káptalan utca a nagypréposti palotával (2014) / Fotó: Füzi István	185. oldal
68.	Mázás kályhacsempe (14. század) / JPM RO, fotó: Füzi István	186. oldal
69.	Kályha oromcsempék (Janus Pannonius Gimnázium udvara, 15. század vége) / JPM RO, K. 77. 2. 33.	186. oldal
70.	Középkori eredetű lakóház (Munkácsy Mihály utca 5.) / Fotó: Füzi István	187. oldal
71.	Középkori eredetű lakóház (Ferencsek utcája 6.) / Fotó: Füzi István	187. oldal
72.	IV. Sixtus pápa ólombullája / JPM RO, K. 81.7.1.	188. oldal
73.	Szatmáry György püspök pasztofóriuma / Fotó: Füzi István	195. oldal
74.	A pécsi városi tanács 1375. évi oklevele / MNL OL DL 6294	199. oldal
75.	A pécsi városi tanács 1379. évi oklevele / MNL OL DL 6599	200. oldal
76.	A pécsi városi tanács 1424. évi oklevele / MNL OL DL 11500	203. oldal
77.	Haman Antal pécsi polgár 1439. évi oklevele / WStLA 2692	205. oldal
78.	Bécs. A Vordere és a Hintere Bäckerstrasse, valamint azok környéke / HARRER 1954. nyomán árajzolta Tóth Adrienn	206. oldal
79.	Spaynar pécsi polgár 1470. évi oklevele / MNL OLDL 17034	212. oldal
80.	A boroszlói Libri excessuum et signaturarum pécsi polgárokat említő bejegyzése 1493-ból / Akta miasta Wroclawia, Libri excessuum et signaturarum, t. 61, p. 121.	214. oldal
81.	Pécsi polgárok leszármazási táblái / Összeállította: Petrovics István, rajzolta: Tóth Adrienn	222. oldal
82.	A pécsi városi tanács 1445. június 12-i oklevele és pecsétje / WstLaA 3089	232. oldal
83.	A Szent Bertalan-templom a 16. század elején (rekonstrukció) / Buzás Gergely rekonstrukciója	235. oldal
84.	Középkori dobókocka / JPM RO, K. 81.8.1., fotó: Füzi István	246. oldal
85.	Velencei kónikus üvegpalack / JPM RO, fotó: Füzi István	247. oldal
86.	Lošticei pohár (15. század vége, Szent István tér 19.) / JPM RO, K. 77.1.11., fotó: Füzi István	251. oldal
87.	V. Orbán pápa / Henri Segur festménye, 18. század (Forrás: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Papa_Urbanus_Quintus.jpg)	253. oldal
88.	Vilmos püspök címerköve / JPM RO	258. oldal
89.	Vilmos püspök síremléke (rekonstrukció) / JPM, fotó: Füzi István	259. oldal
90.	Alsáni Bálint sírköve / JPM, fotó: Füzi István	261. oldal

91.	A középkori egyetem feltételezett épülete (2014) / Fotó: Füzi István	265. oldal
92.	Sárkányrendi jelvény (1429 körül) - Sigismundus rex et imperator: művészet és kultúra Luxemburgi Zsigmond korában: 1387–1437. Kiállítási katalógus. Budapest, Szépművészeti Múzeum, 2006. 340. nyomán	283. oldal
93.	Csigás hajjú, galléros angyalfejet ábrázoló kő dombormű töredéke (15. század második fele, Munkácsy Mihály u. 8.) / JPM. K.2001.1., fotó: Füzi István	290. oldal
94.	Garay címeres (kígyós), kiegészített zöld mázas kályhaszem (Széchenyi tér, Török kút, 15. század) / JPM K.93.17.1., fotó: Füzi István	291. oldal
95.	Kiegészített bécsi fazék, peremén mesterjeggyel (15–16. század, Jókai utca 6.) / JPM K.97.1.75., fotó: Füzi István	291. oldal
96.	Bronz asztali edény kiöntőcsapja (a csap vége kutyafej, a csapakakas kakas alakú, tövében mesterjegy található, Munkácsy Mihály utca 2.) / JPM K.81.8.3., fotó: Füzi István	294. oldal
97.	Szűjveret, gótkus minuscula felirattal (Pécs-Vasas) / JPM K.93.47.1., fotó: Füzi István	295. oldal
98.	Szarvasfejet ábrázoló csontfaragvány (Pécs-Postapalota, késő középkor) / JPM K.67.12.95., fotó: Füzi István	299. oldal
99.	Késnyél végét borító tulipán alakú rézlemez (Munkácsy Mihály utca 8.) / JPM K.2003.29.9., fotó: Füzi István	303. oldal

Térképek jegyzéke

Karoling-korból adatolható helynevek a Dunántúlon	15. oldal
Baranya vármegye és a Pécsi Püspökség 11–13. század	24. oldal
Településmagok a 11–12. században	44. oldal
Településmagok a 14. század közepéig	45. oldal
Pécs a 13–15. századi úthálózatban	82. oldal
Pécs a Dunántúl úthálózatában a 14. században	84. oldal
A székeskáptalan hiteleshelyi tevékenységének kiterjedése 1214–1249	88. oldal
A székeskáptalan hiteleshelyi tevékenységének kiterjedése 1250–1289	88. oldal
A székeskáptalan hiteleshelyi tevékenységének kiterjedése 1290–1300	89. oldal
A székeskáptalan hiteleshelyi tevékenységének kiterjedése 1301–1319	89. oldal
A székeskáptalan hiteleshelyi tevékenységének kiterjedése 1320–1339	90. oldal
A székeskáptalan hiteleshelyi tevékenységének kiterjedése 1340–1353	90. oldal
Pécs vonzáskörzete a késő középkorban	95. oldal
Települések Pécs mai közigazgatási határán belül, 14. század	108. oldal
Pécs egyházi intézményei a 14. század közepéig	110. oldal
A püspökségi központ épületei a 11–12. század fordulóján	155. oldal
A püspökségi központ épületei a 13. század elején	156. oldal
A püspökvár épületei a 13. század végén	158. oldal
A püspökvár épületei a 14. század közepén	160. oldal
A pécsi püspökvár és a város a 15. században	177. oldal
A Ferencesek utca 6. számú ház építésének fázisai	187. oldal
A Pécsi Püspökség a 14–15. században	192. oldal
Magyarországi egyházszervezet a 15. század végén	196. oldal
Pécsi polgárok hazai és külföldi kapcsolatai a 15. században	226. oldal
Baranya vármegye a 15. század végén	238. oldal
A Dunántúl kereskedelmi útvonalai a késő középkorban	249. oldal
Vásárok a Dél-Dunántúlon és Szlavóniában	250. oldal
A Magyar Királyság főbb kereskedelmi útvonalai a középkorban	253. oldal
A magyar-horvát végvárrendszer összeomlása 1521–1544	296. oldal
Hadműveletek a Dél-Dunántúlon 1526–1543	302. oldal

Táblázatok jegyzéke

1.	Pécsi püspökök 1009-től 1360-ig	47. oldal
2.	Oltárok a székesegyházban a 14. század végéig	153. oldal
3.	A középkori Pécs utcái	182. oldal
4.	A középkori Szeged utcanevei	184. oldal

5.	Az ismert pécsi lakóházak adatai	189. oldal
6.	Servitiumok és főpapi jövedelmek (aranyforintban)	193. oldal
7.	Magyar prelátságok jövedelmei (aranyforintban)	194. oldal
8.	Pécsi püspökök 1361–1526	195. oldal
9.	Magyar városok népessége	225. oldal
10.	Az ismert elöljárók és bírók	230. oldal
11.	Az ismert esküdt polgárok	231. oldal
12.	Pécs város által kiadott, eredetiben fennmaradt oklevelek	231. oldal
13.	A Szent Bertalan-templom plébánosai	234. oldal
14.	Az ispotály igazgatói a késő középkorban	236. oldal
15.	Pécsi polgárok – foglalkozásnevek	242. oldal
16.	Iparosokra, kereskedőkre és különböző foglalkozásokra vonatkozó adatok	244. oldal
17.	Pécs fejlettségi szintje a Kubinyi-féle centralitási pontrendszer alapján	278. oldal
18.	A Kubinyi-féle centralitási pontrendszer kategóriái	278. oldal
19.	Pécsi püspökök 1361–1526	292. oldal

VIII.

Summary

I. About the Origin of the *Quinqueecclesiae* Name of Pécs

Endre Tóth

Burial edifices of the 4th-century cemetery of the Roman town, as well as the name *Quinqueecclesie* have had a decisive importance for the research on the history of Pécs, as they have served as a basis of an interpretation supposing a continuous town history since almost the Late Antiquity to the Arpadian age. Since the 18th-century, historiography has treated the following conjunction as an established fact: namely, that the designation *Quinque Basilicae* appearing in the *Conversio Baguariorum et Carantanorum* dated around 870, and the name of a possession called *V ecclaesiae* in a donation charter (*Arnulfinum*), which was forged for the Salzburg archdiocese in 885, are identical with the Latin name of Pécs, *Quinqueecclesie*.

The assumption of identity was further confirmed by the rare Early Christian remains of the late Roman cemetery of *Sopianae*, the large number of burial edifices which resulted in the assumption of the survival of a Christian population in the Migration Period. The burial edifices, however, fail to include any positive data concerning the continuity of the population, and the use of these edifices as homes during the Migration Period is rather the evidence of a radical change of population. The medieval town was founded on the site of the former Roman cemetery, and the Roman name of the settlement, *Sopianae* disappeared.

The Hungarian medieval designation, *Quinqueecclesiae*, cannot be related to the name *Quinque Basilicae* appearing in the *Conversio Baguariorum et Carantanorum* from the point of view of the settlement history as the Carolingian Empire did not extend to the eastern part of Transdanubia. The name *V ecclaesiae*, found in the diploma, which was given out in the name of Emperor Arnulf, was most likely to be inserted into the text keeping in mind the Diocese of Pécs, therefore it does not prove the former settlement name of Pécs in the Carolingian Era either. Currently, the name *Quinqueecclesie* of Pécs cannot be explained on the basis of the Latin name giving practices of places which existed during the Arpadian age.

II. From the Establishment of the Bishopric (1009) until the Middle of the 14th Century

László Koszta

The medieval history of the town began with the foundation of the bishopric. King Saint Stephen began his conversion mission in the Southern Transdanubia after 1003, and his victory over the black Hungarians about 1008 offered an opportunity to start the establishment of a church organization in the area. The Bishopric of Pécs was founded with papal support in the summer of 1009 in the presence of the papal legate, Azo. A close relationship with the papacy is demonstrated by the fact that Apostle Saint Peter became the patron saint of the Diocese of Pécs.

In the selection of the centre of the bishopric, early Christian monuments played a decisive role. There were several ruined chapels in the former territory of the ancient Christian cemetery during the time the bishopric was founded. Thereby Christianity was reorganized, and with the restoration of the ruined chapels, the minimal infrastructure needed for the centre of the bishopric could have been developed in a relatively short period of time. The significance of the former early Christian chapels was also expressed in the Medieval Latin name of the town "*Quinqueecclesiae*". Therefore, a certain degree of continuity of ruins can be reckoned between the ancient and the medieval town. However, the "centre of gravity" of the medieval town was created not on the site, where the residential area of the citizens of the ancient town was located, but on the territory of the former early Christian cemetery, and thus, the former chapels were only partially used again. This is reflected in the fact that the ancient name *Sopianae* was forgotten and the town was given a new name. Apparently, the use of the remains of the Roman buildings as readily available building material is detectable until the end of the 12nd century. The town gained importance as a seat of bishopric in the medieval town network of Hungary, and this feature determined the significance of the town throughout the Middle Ages.

The town consisted of several separate cores of settlement in the 11st-13rd centuries. Their exact extent can be determined by archaeological evidence, and by taking into account the churches mentioned in 13rd-14th-century written sources. During the early times, five more or less distinct core settlements were established on the site of the today's downtown and each of them had a rural

character. A separate core settlement existed in the neighbourhood of the bishop's residence centre in the southwest, from which the cathedral district of the town emerged in the 13rd century. Slightly away from the bishop's residence in southwest direction, there used to be another core settlement. A further part of the settlement was formed around the Jókai street and Citrom street which was partly built above the old forum (*plaza*) of the Roman civil town. In the south-eastern part of the modern town centre, a more densely populated area can be traced from the beginning of the 11th century. The fifth core settlement, the Malomszeg *vicus* ("Mill district"), was established relatively far to the east, near the Tettye brook.

From the late 12nd century, the fusion of the parts of the town certainly started due to the fact that the core settlements began expanding towards the bishop's residence. The process had been even more tangible from the beginning of the 13rd century, which was accelerated by the reconstruction of the town following the Mongol invasion. After the Mongol invasion, parallel with the conversion of the bishopric into a fortress, the part of the town in the southeast of the cathedral was transformed. The canons of the chapter started to give up the *vita communis*, and they built their own houses in close proximity of the bishop's residence in the east, and slowly created the chapter part of the town, predominantly inhabited by clergymen. A new parish church was built here in honour of Saint Bartholomew, which contributed to the transformation of this part of the town. It was in front of this church that the main square of Pécs developed in the mid-13rd century, which has been in use ever since, and it determined the direction of the expansion of other core settlements. After this period, Pécs gradually became a town which had two centres. The bishop's residence enclosed by a fortress became of secondary importance in the life of the town. It retained its function as a religious centre, but in the everyday life of the town the square in front of Saint Bartholomew's church became more important. From the second half of the 13rd century, the urban character became increasingly dominating which was reflected not only in topography but also in the outlook of the settlement areas. In the 13rd century, stone buildings were still primarily found in the cathedral chapter district of the town. The easternmost part of the town, the Malomszeg *vicus* was separated from the others even in the 13rd-14th centuries, partly due to the problem of distance and thereby it was left out of the process of concentration.

Pécs was under the jurisdiction of the Church throughout the Middle Ages. The bishop was the owner of the town. At the turn of the 12nd-13rd centuries, the sharing of the income of the diocese between the bishop and the cathedral chapter started. In Hungary, it proved to be a usual practice that episcopal jurisdiction was also shared by the bishop and his canons in episcopal centres. Generally, one third of the territory of an episcopal seat was obtained by the chapters. In Pécs, however, there was no such kind of division. The bishop and the chapter owned the town jointly. The bishops of Pécs in the 13rd-14th centuries belonged to the richest Hungarian prelates and especially in the 14th century, they intended to demonstrate their wealth through the development of their seat, too. Until the mid-12nd century, there are no data concerning the municipal policy of the bishops. From the late 12nd century on, a number of bishops are known who consciously supported the development of the town. Bishops Makár II and Kalán might have been the prelates who called Western European settlers to the town in the second half of the 12nd century. Probably, this kind of activity of the French-born Bartholomew was also significant in the first half of the 13rd century. He founded a new parish church and supported the settling of the Dominicans and Franciscans. At the end of the 13rd century, the role of Bishop Paul, who had studied in Rome and Bologna and had a degree in law, also played an important role. Finally, the name of László Kőrögyi, who grew up in Pécs from young age and became bishop before serving as a local canon, has to be highlighted in the first half of the 14th century. During his years in office as a prelate, German settlers arrived in the town, and the enrichment of the burghesses was apparent while their interests were manifested in the charter of the diocese.

The cathedral chapter of Pécs in the 14th century was the largest community of canons in Hungary as it had 40 members. Canons, owning their own mansions and having an autonomous existence from the early 13rd century, enjoyed incomes similar to those who belonged to the aristocracy. The majority of the canons belonging to the diocese came from the neighbourhood and were mostly descendant of gentry's families of Pécs. Though initially it was not so common, from the beginning of the 14th century, canons from the burgher families of Pécs appeared as well. Hostilities between the bishop and the canons affected the development of the town in the second half of the 13rd century. Pécs maintained its character as an episcopal town throughout the Middle Ages.

A significant part of the town's population was made up by clerics. Together with those living in monasteries, 10-15% of the population belonged to the clergy in the 14th century. In the 11th-12th centuries, secular inhabitants of the town included mainly people in the service of the Church but due to the demand of a bishop's residence, the early presence of certain craftsmen and traders is evident. The first settlers arrived in the town in the last third of the 12nd century. They were first mentioned in 1181 and they were probably from Lotaringia. Unlike in other episcopal towns, the settlers (*hospites*) did not settle in a separate part of the town, therefore no distinct *vicus Latinorum* was created in Pécs. The early 13rd century was a period of dynamic development in the life of the town, which was broken by the Mongol invasion early in the year of 1242. The restoration of the town and the related topographical changes led to a fierce debate within the town. Some people belonging to the more and more self-conscious middle-class population had a conflict with the bishop. Due to these hostilities, a certain part of the population, mostly descendants of the old settlers (*hospites*), left the town and moved to the nearby settlement, Pécsvárad. Pécsvárad, situated by a Benedictine monastery and free of episcopal jurisdiction, became the new place for the settlers where they founded a settlement called Újpécs ("New Pécs"). The fact that part of the population had moved out, as well as the hostilities between the bishop and the chapter, contributed to the failure that the settlement could not benefit from the economic development experienced by other Hungarian towns in the second half of the 13rd century.

In the 1330s, a major German colonization reached the town and as a result of it a much richer urban middle class was established than before. Landowners purchased mills, vineyards etc. not only in the close vicinity of the town but also in the neighbouring market towns. In the first half of the 14th century, a rather strong movement into the town from various parts of the diocese started as well. Thus, the population of the town became ethnically mixed. In addition to the descendants of the 12nd-century Latin settlers and German immigrants, the town had residents of Slavic origin as well. It is evident that in the middle of the 14th century, members of the aristocracy from Baranya county also bought houses in the town.

Until the middle of the 14th century, 13 villages were mentioned within the administrative borders of today's Pécs. Records of these villages go back to the second half of the 13rd century. The majority of the villages were the property either of the bishopric or the chapter. The inhabitants of the settlements were primarily the so-called "nobles of the Church". The presence of "the nobles of the Church" is due to the proximity of the bishop's see. The military force of the bishop was comprised of this privileged layer, enjoying limited rights in comparison with real nobles; they emerged from the strata of 11th-century church servants who had to render service on horseback. They also secured the bishop's trips and performed estate management services. Finally, they were involved in the defence of the bishop's seat.

Church servants living in the town did not have a self-government. Jurisdiction over them was exercised by the *terrestris comes* appointed by the bishop. As opposed to this, settlers moving in at the end of the 12nd century had a limited self-government. Their leaders were first called provosts, then *maior hospitum*, while in the second half of the 13rd century, they were entitled as *villicus*. From the mid-14th century, their privileges and self-government were extended, and these applied almost to the entire population of the town. Their magistrate was called *iudex civitatis*.

The episcopal see character determined the management of the town and the husbandry of the surrounding area. Not much is known about the early agricultural production but livestock farming of nomadic nature was not supported by the church because of its connection with paganism. Therefore, arable farming was probably dominant in the area around the town as early as the 11st century. In the field of animal husbandry, horse breeding was dominant due to horseman service and the provision of the military of the bishopric. Viticulture rooted in Roman traditions was probably of paramount importance in the agriculture of the town and its surrounding countryside from the early times but records of this are only available from the 13rd-14th centuries. A large proportion of ecclesiastical income came from viticulture. Evidence of arable farming and grain production lies in the fact that mills in the outskirts of the town were often mentioned from the end of the 12nd century.

Since Pécs was the seat of a bishopric, it implies that the town housed various handicrafts from the beginning of the 11st century. Written sources until the mid-14th century mentioned only one furrier, but archaeological findings confirm the presence of artisans. The role of mills is shown by the fact that the easternmost part of the town is named after the mills (Malomszeg/ "Mill district").

The seat of a bishopric suggests the presence of a demanding market, and the presence of tradesmen from faraway lands as early as the 11st century. In the second half of the 14th century, two weekly fairs are mentioned in the town which were held on Tuesdays and Fridays. One of the two market days certainly functioned in the 11st century, and its place initially was, perhaps, close to the bishop's residence. In the second half of the 13rd century, following the structural changes in the town, the market place moved to the evolving main square of the town in front of the Saint Bartholomew's Church. The date and place of the formation of the second weekly fair is uncertain. Its beginnings should be sought in the dynamic period of the town's development, namely during the first half of the 13rd century or during the 1330s. By the mid-14th century, the town had two marketplaces. The second marketplace is likely to be found in the eastern part of the town separated in space, in the Malomszeg *vicus*.

The town had a far reaching influence not only in the neighbourhood of the River Drava but also in the whole territory of Transdanubia. As an episcopal see, it was a centre of church administration and culture as well. It is confirmed by records that the cathedral chapter pursued notarial activity from 1217, thus the settlement was also the centre of legal and practical literacy. The most important notary office of the country worked in Pécs, which issued more than 400 deeds until the mid-14th century. Certainly, the town saw central functions in economic terms as well. The catchment area of the weekly fairs was rather extensive but the centre of the estates of the bishopric was also in the town. As a result of the financial reform beginning in 1323, Pécs became the headquarters of the Minting Chamber, thereby it saw central functions in the area of financial management as well. The Chamber headquarters of Pécs and Szerém were administered together. Monasteries of mendicant orders established here also confirmed the central role of the town. The Franciscan monastery became the seat of a custody but the monasteries of the Dominicans and the Augustinian hermits also played a prominent role in the region.

As an episcopal town, Pécs, besides having a cathedral church, had a large number of churches and monasteries. From the early 11st century to the beginning of the 13rd century, the Cathedral functioned as a parish church as well. Concerning the town's network of parish churches, we have accurate data from the papal tithe register of 1332-1337 when the town had already had three parish churches. The remote cores of settlement located far from the Cathedral Church operating as a dome parish, probably had their own parishes as early as the 12nd century. Therefore, the emergence of Saint Benedict's Parish Church was due to the early, probably 11st-century activity of the Benedictine bishops. Even in the easternmost Malomszeg *vicus*, perhaps at the turn of the 12nd-13rd centuries, a separate parish was functioning, which is the present day All Saints Church. The third parish, the Saint Bartholomew's Church was founded by the French Bishop Bartholomew in the first half of the 13rd century. The new church took over the parish functions of the Cathedral Church, and partly due to its location it became the most important church of the town. This church, together with the market place next to it, played a major role in the emergence of the town's main square in front of it. The reconstruction after the Mongol invasion, the structural changes of the town and the emergence of the Bartholomew parish required the redrawing of the parish districts. To the parish network which was formed in the middle of the 13rd century, a new Parish was added at the beginning of the 15th century. Founded in the late 11st century, King Saint Stephen's Church became the fourth parish church in the town. Saint Bartholomew's Church had very close contacts with the cathedral chapter: its parish priest was always the member of the cathedral chapter. The parish priest of Saint Benedict's Church was also appointed from the priests of the bishopric centre.

By the beginning of the 14th century, almost every above-mentioned settlement within the administrative borders of the present-day city had a parish church. Obviously, the proximity of the bishop's residence and the status of settlements as ecclesiastical properties helped the development of such a dense network of churches in the town and its immediate surroundings.

Augustinian canons were the first to establish their religious houses in the outskirts of the medieval town. They settled in Ürög in the second half of the 12nd century, and their monastery at Munkád dates back perhaps to the 12nd century or the beginning of the 13rd century. Bishop Bartholomew established a monastery in 1225 at the Ürögi Hill for the hermits living in the outskirts of the town, and at the beginning of the 14th century, it joined the Pauline order. Some hermits left the monastery and they built another small Pauline monastery in the village of Patacs on the Pauline estate centre (*grangia*).

Three mendicant orders established their monasteries in the medieval town. The earliest one was probably the Dominican monastery, which was built in the part of the town inhabited by settlers (*hospites*) and traders. The monastery was one of the earliest among the Hungarian Dominican communities. The Dominican missionary activity in Bosnia played an important role in its establishment. The Pécs Dominican monastery was a very significant one, a high-level school was operated in it which is attested by the collection of sermons composed here in the 13rd century and entitled, "Speeches of the Pécs University". It is likely that besides the male monastery a nun community also existed at an early date, and by the mid-14th century, the independent Dominican nunnery of Pécs in the Malomszeg *vicus* grew out of it.

The time of the Franciscans' settlement is uncertain but their monastery was probably founded at the end of the 1230s, therefore it is also considered to be an early establishment. This religious house became the centre of a custody in the 1260s. However, the Franciscans' major stone-built monastery was constructed only at the beginning of the 14th century. Dominicans settled in the district populated by traders and settlers (*hospites*), while Franciscans settled in the part of town which was inhabited by artisans.

Both orders built their monasteries in an area, where there were no separate parishes, so they could both join the pastoral care at an early date. The dynamics of urban development at the beginning of the 13rd century is demonstrated by the fact that at the end of the 1230s, two mendicant order communities were operating in the town.

The third mendicant order monastery was established by the Augustinian hermits at the end of the 13rd century. The initiator was Bishop Paul, who had family ties with the order. The Augustinian hermits settled in the eastern part of the town, in the southern area of the Malomszeg *vicus*. The significance of their religious house was felt beyond the town. The three mendicant orders of Pécs built their monasteries at the brink of the populated part of the town. It cannot be demonstrated whether there were any conflicts between the mendicant orders and the parish organization until the middle of the 14th century. On the contrary, there are some data to confirm the friars' cooperation with the cathedral chapter and the bishops.

Following the Mongol invasion, the actual seat of the bishopric was surrounded by a castle. The construction of the Bishop's castle of Pécs started in the mid-1250s. Then the so-called external fortification wall was built. The length of the wall system and the size of the emerging castle also played a decisive role in the outcome that no massive defences were built next to it. The early castle was merely a surrounding wall protecting the episcopal centre as a whole.

A further construction work on the castle, the development of the so called interior castle began in the middle of the 14th century. The castle initially had two entrances: one towards the town at the southeast corner, while the gate at the southwest corner offered communication with the areas outside the town. The Bishop's castle gained a stronghold character following the mid-14th-century reconstructions.

The main building of the bishopric seat, of course, was the Cathedral. Its building started simultaneously with the establishment of the bishopric and the cathedral was probably completed by the beginning of the 1040s with the support of King Peter. Almost nothing is known for certain about the first cathedral. Presumably, its building made use of the old Early Christian basilica. The first Cathedral suffered severe damage in the great fire which broke out at Easter 1064. Reconstruction lasted for a longer period of time and it was completed by the end of the 12nd century. The nature of relationship between the so-called second Cathedral and the earlier church is unfortunately unknown. The new 12nd-century Cathedral was a three-nave basilica. Both towers were built next to the sanctuary and the western facade. The altar of the Holy Cross was erected at the point where the main nave of the church and the choir met. It was equipped with a canopy and due to its ornate design it became a dominant internal edifice of the church.

The Holy Cross Altar had a nature of folk altar as well but its ornate design indicates that its significance went well beyond it. According to the tradition of Hungarian chronicles, King Peter was buried in the Cathedral of Pécs. There used to be a chamber (a burial chamber) under the altar of the Holy Cross with an entrance from the crypt which could have been the king's tomb. Under the cathedral sanctuary, having a length of almost half of that church, a huge five-nave crypt was built which is unprecedented in Hungarian Romanesque architecture. By the mid-12nd century, the church was structurally completed, and it was decorated by high-quality stone carvings in the second half of that century. The stone carvings of the cathedral are significant memories of Hungarian Romanesque art.

In the 11st-12nd centuries, there was a dome monastery at the north-eastern side of the cathedral, where initially the bishop and his canons lived. After the bishop had left the dome monastery, he had his own residential tower built which was connected directly to the earlier building. This residential tower was demolished in the early 13rd century, and the bishop had a larger one built for himself nearby. The episcopal chapel was constructed near the new residential tower. At the turn of the 12nd-13rd centuries, the chapter gave up the *vita communis*, and the canons had separate mansions built on the eastern border of the episcopal centre, and created the Káptalan ("Chapter") street. The former dome monastery lost its function for good.

At the beginning of the 13rd century, the cathedral chapter built its new building at the south-eastern side of the Cathedral viewing to the town. The new building expressed the openness of the chapter, which is also manifested in local notary activities. First, the wing connected to the southeast cathedral tower was created, where the chapter hall was housed. By the mid-14th century, a 2000 m² rectangular building emerged in front of the southern facade of the cathedral. The eastern part of the so called *quadrum* belonged to the chapter. The western wing of the complex was the last to be erected. Abandoning the former residential tower, bishops in the middle of the 14th century created the new Gothic bishop's palace here. In the 11st-12nd centuries, the residents of the bishopric centre on the northern side of the cathedral lived out of the reach of the secular society. During the 13rd-14th centuries, the houses of the bishop and the chapter were moved to the town side of the cathedral.

In the centre of the bishopric, there used to be several central chapels. The most important one among these chapels was the collegiate chapter and Church of Saint John the Baptist mentioned firstly in 1217. A rebuilt Early Christian chapel was the *Cella Trichora* (three-lobed) Chapel, which probably functioned from the beginning of the 11st century until the early 13rd century. The Saint Andrew's Chapel stood in front of the southern facade of the cathedral, and it became part of the *quadrum* in the 14th century. In the 1350s, the ornate Golden Mary's Chapel was built at the northern side of the cathedral in place of the former Romanesque buildings, which had lost their functions, and the chapel became the private chapel of the bishops and the burial church of several Late Medieval bishops.

III. History of the City from the Middle of the 14th Century until 1526

Istoán Petrovics

One of the most notable events in the history of the Late Medieval Pécs was the establishment of the university in 1367, which was closely related to the Central European "university foundation wave". The request for establishing a *studium generale* was presented to the Holy Father by the Hungarian king, however, the idea of founding an institutional establishment, the selection of its location and its maintenance was related to the bishop of Pécs, William of Koppenbach. Unlike the Universities of Prague, Krakow and Vienna, the University of Pécs was not created in a centre of political power but on the site of an episcopal seat. Undoubtedly, Pécs was the centre of the richest diocese in the mediaeval Hungary where a high-quality Collegiate School had been operating for a considerable time by then, and where the cathedral chapter could provide appropriate "library background" for university education.

Only two chancellors, bishops William of Koppenbach and Valentine Alsáni as well as some teachers – including the famous Galvano di Bologna – are known from the history of the university which became defunct in the first part of the 15th century. Not much information survived concerning the students neither. The possible location of the university education have sparked a lot of debate. In accordance with the variable sites of university education across Europe, it would have been certainly found near the bishop's residence.

In 1387, the Horváti clan ravaged the town, but they could not occupy the bishop's castle. The exact cause of the raid and the extent of the devastation is unknown. According to the Chronicle of János Thuróczy, János Horváti was cruelly executed following the suppression of the rebellion on the order of Queen Mary. However, the chronicler's report has not been supported by other sources, therefore it is only a presumption that János Horváti died in Pécs. Royal donations after the suppression of the rebellion of the Horváti clan profoundly rearranged the estate conditions of Baranya County, and the town could recover from the devastation only after many years. The fact that at the end of the 14th century a town wall construction started in Pécs is partly due to the raid of 1387, but it can also be explained by the expectations of royal town policy launched by the 1405 Act.

The walls made of natural stone were relatively thin, and represented a serious obstacle to a besieging army mainly in the period before the appearance of firearms. The almost four-km long town wall – significant contiguous sections of it are still visible in many places – surrounded approximately a 70-hectare area. Some sections of the town wall were modernized after the appearance of firearms. Ladislaus II and Louis II, kings of Hungary, gave the burgesses the privilege to keep a certain part of the extraordinary tax (one gulden) for themselves, and use it for reinforcing the walls.

The uprising of the Horváti clan also revealed that the issue of Hungarian sovereignty over Bosnia played a key role in King Sigismund's foreign policy. This role was further accelerated by the pushing forward of the Ottoman Troops from the late-14th century. Sigismund quickly realized after the failure at Nicopolis in 1396 that for Hungary not the attack but the defence was the main issue. His aim was to bring Bosnia, Serbia and Wallachia under Hungarian rule, i.e. territories that could have been suitable buffer-zone states to stop the intensified Turkish expansion. As the military road towards Bosnia and Serbia passed through Baranya County, Sigismund – and other Hungarian rulers as well – were present here several times. Between 1405 and 1410, Sigismund led nearly half a dozen campaigns to Bosnia.

In 1408, the Hungarian king celebrated his victory over the Bosnians by establishing the Order of the Dragon which probably took place in Pécs. A few years later, in 1416, the high nobility of the country discussed how to free the Hungarian magnates who had been captured earlier in Bosnia.

Among the kings of Hungary following Sigismund, Ladislaus V, Matthias Corvinus, Ladislaus II and Louis II spent longer periods of time in Pécs. Matthias Corvinus visited the town twice. In 1465, as the guest of Janus Pannonius, he spent two weeks in Pécs, while in 1476, he held the national diet here. The illegitimate son of Matthias, John Corvin, who enjoyed the support of Sigismund Ernuszt, Bishop of Pécs in the struggle for the throne, withdrew to Pécs after his defeat at Csontmező (Field of Bones). It is possible that the troops of Ladislaus II besieged and occupied Pécs at that time. The castle was also inspected by the military leader of Ladislaus II, Paul Kinizsi, who made arrangements for its fortification.

A degree of modernization and reconstruction was implemented during the office years of two prelates, Sigismund Ernuszt and George Szatmári. This was the time when the southern gate tower of the castle was built, and the southeast as well as the southwest corner towers were erected. The southwest corner tower (Barbican) can still be seen nowadays. King Ladislaus II stayed in Pécs in March 1495 in connection with the campaign against Duke Lőrinc Újlaki. The king received the Turkish envoy here whose mediation resulted in a truce with the Sultan for three years. Louis II was in Pécs in 1521, and his visit was related to the planned campaign to recapture Nándorfehérvár (today Belgrade).

Between 1361 and 1526, the town had altogether ten bishops. The majority of these prelates studied at foreign universities, and some of them obtained the doctorate as well. In the 14th century, Valentine Alsáni and William of Koppenbach, while in the 15th century, Janus Pannonius and Mór Philip Csulai were notable as diplomats. Each prelates played an important role in the country's internal political life and its government. Many of them had worked in the Royal Chancery before they were appointed to take the episcopal chair of Pécs. Janus Pannonius and Sigismund Ernuszt filled the office of treasurer as well. Nevertheless, some saw tragic fate. Janus Pannonius, known as the creator of Hungarian secular humanist Latin poetry, together with his uncle, John Vitéz, archbishop of Esztergom, rebelled against King Matthias in 1471. Janus was forced to leave Pécs but while fleeing from the country, he got ill and died soon.

His successor, Sigismund Ernuszt was luckier, although he was charged with embezzlement and was arrested in 1495. He was kept in custody in the castle of Siklós but was released soon for a considerable ransom. He was also allowed to retain his office as bishop after this but, he was deprived of his position at the treasury.

During the Mediaeval Period, a cathedral and also a collegiate chapter operated in Pécs. Among these two institutions, the cathedral chapter was more significant. Its members, the canons, had multiple tasks: they assisted in the governance of the diocese, were involved in teaching and participated in the liturgical acts around the cathedral, while they also pursued considerable notary activities. They took their share in the defence of the region and the country as well. According to the provisions of the Article 20 of the 1498 Act, Pécs was obliged to provide altogether 200 riders. There were quite a high number of canons, who held national offices, and consequently they were involved in the management of the affairs of the kingdom: provosts George Handó, Orbán Nagylucsei and Nicolaus Herendi, for example, worked as treasurers.

Bishops, canons and especially high provosts played a significant role in boosting the cultural and artistic life of the town. Bishop Janus Pannonius and Provost George Handó established a library in Pécs using the books which had been previously bought in Italy. Bishop George Szatmári, who had a humanist circle organized around him, devoted large sums to the reconstruction of the bishop's palace.

Narrative works – including *Hungaria* written by Nicolaus Oláh – and diplomas clearly indicate that the surroundings of Pécs boasted rich fertile lands. One of those areas, where the burgesses of Pécs purchased considerable amount of arable lands, was the Patacs-Ürög region which was situated westwards from the town. In addition to the farmlands and vineyards situated in this region, meadows and hayfields are mentioned in the charters as well. The other major area, where arable lands were found, was situated southwards from the town. It is likely that the grain production at the outskirts of Pécs did not serve market objectives but rather provided the supply for the town. Besides the vineyards of the Patacs-Ürög region, wine production was important in the area of Málom and in other parts which are known today as Pécsszabolcs and Meszes. The wine, which was produced here, was

prepared for local consumption, while the high-quality wine (certainly coming from the southeast areas of Tolna, primarily from the Szekszárd wine region) was prepared for the long-distance trade through the burgesses of Pécs.

The handicrafts of Pécs were advanced in the late Middle Ages. According to Christian and Ottoman written sources, as well as on the bases of archaeological findings, the existence of 23 occupations or professions can be proven from the pre-Mohács period. This number includes 18 industries (miller, roll-baker, tailor, furrier, clipper, tanner, bone-carver, potter, faience maker, glass producer, stone mason, carpenter, painter, blacksmith, goldsmith, blade smith, knife and needle maker) and five occupations (salesman, merchant, carter, barber and student).

The above-mentioned professions indicate that from the years prior to Mohács, most of the surviving data concern tailors (ten), goldsmiths (nine) and stone masons (seven). Therefore, among the most important branches of local industry, we have to mention the textile and garment industry, the metal production, the manufacture of arms and the construction industry. The significance of the above-mentioned branches of industry is also proved by the fact that in the history of the mediaeval Pécs the only known data suggesting the existence of guilds are related to goldsmiths. The prominent role of the goldsmiths making devotional objects is inevitable in an episcopal town. Concerning their guilds, it is important to note that in 1489, an altar was consecrated in Saint Bartholomew's Church in honour of the Transfiguration of the Lord, and even a permission was obtained from the Pope to rank it as a place of pilgrimage. This altar possessed estates and its patron rights were exercised by the guild master of the goldsmiths.

By the 15th century, Pécs became an important regional distribution centre of domestic trade in Hungary. The surroundings of the town belonged to the most densely populated areas in the country, which further increased the importance of Pécs. In his work, published in 1488, Petrus Ransanus called Pécs a nationally renowned town of commerce. Despite of the fact that Pécs was relatively far from the main trade routes, it was an easily accessible and popular destination through the late medieval network of roads. In the fairs held in Pécs, locally manufactured handicraft products, agricultural goods produced around the town and goods delivered by means of long-distance trade were sold. Sources report about lively trade but surprisingly few pieces of information was preserved concerning the fairs of Pécs, which can be identified by the days of the fairs, date back to 1374, 1384 and 1417.

However, these documents are not charters allowing to hold fairs but diplomas mentioning the Pécs forums of trade only in the context of the so called proclamations at three fairs (*proclamatio trineforensis*). Sources refer to a weekly fair. The charter of 1374 mentions Tuesday, while the diplomas from the years of 1384 and 1417 mention that the exchange of goods took place on Fridays. It is quite probable that both fairs were held at the same place, namely on the market square situated southwards from the Bartholomew's Church. We do not have any information concerning an annual (or a national) fair. In our opinion, this can be explained by the large-scale destruction of the sources, since minor places, which were far less significant than Pécs, also held fairs in the late Middle Ages.

Transportation and sales of goods were managed by professional traders but artisans were also able to sell their products in their own workshops. In the Mediaeval Hungary, besides municipal sources (i.e. codes), the designations of tradesmen by profession were listed in Article 7 of the 1521 Act. This includes merchants (*mercatores*), peddlers (*institores*), apothecaries (*apothecarii*), croppers (*pannicidae*), shopkeepers (*Boltharii*) and usurers (*foeneratores*) whose residence is defined by the act as "free and other stone-walled towns". Although Pécs was not a free royal town but was under episcopal jurisdiction, it was surrounded by a stone wall, therefore "businessmen" living here, belonged to the group specified by the law. The different names indicated different types of traders.

The term *mercator* and its Hungarian equivalent, *boltos* (i.e. "shopkeeper"), referred to a wholesaler. They focused on the sales of expensive textiles, while the retail trade of cloth was the privilege of croppers (i.e. cloth cutters). Peddlers – primarily in Buda – sold spices and cheap products at their stalls. Apothecaries – who are often called pharmacists – sold not only medicines but also spices. Apart from the usurers, everyone dealing with any forms of trading appeared in the source material about Pécs, and nine traders and four merchants are even known by their names.

In addition to this, a number of Pécs burgesses are known who are not identified by the sources as belonging to any of the trader-types, nevertheless, it can be proved about them that they made a considerable fortune through the exchange of goods. They include Ruger and his son-in-law, Gotschalk de Vienna, Gerhart Jung, Gothschalch des Chollner and John Tolhamar whose activities highlight the fact that there was a strong correlation between economic ties and family relations. The above-mentioned persons moved from Vienna to Pécs, and – having been exploited the benefits of their civic rights in both settlements – were mainly engaged in the import of high-quality garment from Cologne. The activities of Simon de Talentis, Talentus de Talentis and also that of Henry of Bastogne inform us about the existence of trade relations between Italy and Hungary through Florence and Venice. The Talentis brothers – among other things – dealt with fabrics, especially expensive fabrics brought to Hungary from Florence. Details connected to the commercial activities of Henry of Bastogne are not known. We know, however, that together with his brother, he deposited a large sum in Venice, and the branch manager, Alessandro Martelli sent precious Italian fabrics and several luxury goods for Henry to Hungary as an offset of the interest for the above-mentioned bank deposit. The business relationship of Valentine Olasz, John Zalai and Thomas Hosszú, burgesses of Pécs, with Martin Szabó, burgess of Zdenec also points in the direction of Venice. Pécs played a prominent role in the Hungarian cattle exports to Venice. The Pécs factors of the wholesalers from Italy, especially from Venice, survived even after the occupation of the town by the Ottomans. Specific data related to Pécs concerning the cattle trade between the Great Hungarian Plain and especially Venice largely survived during the years after 1526 but indirect evidence suggests that intense traffic had been conducted on the trade route to Venice through Szeged, Pécs and Kanizsa in the earlier period as well.

In the Hungarian export, mainly agricultural products (beef, wine), as well as raw materials (i.e. animal skin, copper) prevailed, while spices and manufactured goods arrived in the country from the west. Beef export was a highly lucrative business, in which not only the burgesses but also Sigismund Ernuszt, prelate of Pécs became involved. A data from 1493 suggests that Ernuszt was engaged in copper export as well. The Pécs burgesses exporting copper to Breslau were at that time debtors of Ruprecht Haller of Buda, but they were from the town which belonged to the jurisdiction of the prelate, and it cannot be excluded that the above-mentioned people – or others – occasionally exported copper to Silesia from the mines of the Ernuszt family in the Highlands.

Wealthy merchants and traders of Pécs dealt with loans and mortgage transactions as well in which both clerics and lay people were involved. Despite the flourishing trade and handicraft, Pécs had to reckon with competitors in Southern Transdanubia, namely the merchants from Buda, Pest and Szeged.

Burgesses of Pécs, referred to in the Medieval Latin sources as *Cives et hospites Quinqueecclesienses* ("Pécs burgesses and guests"), or by one tag of this collective designation, were legally the bishop's serfs. Despite the dependence on the prelate or landlord, burgesses enjoyed relative autonomy. Although, we do not know the exact scope of their privileges, it is quite certain that the burgesses elected their leaders (*town magistrates*) themselves, and enjoyed some privileges in taxation, toll payment and litigation as well. The burgesses and their superior (*maior*) are first mentioned in a charter written in 1181 that called them *hospites* and gave their names as well. From the period between 1181 and 1526, approximately one hundred citizens are known by name, including two dozen Germans. Based on the names of these citizens and other data, it can be established that firstly "Latin" *hospites* (Walloons, French, and Italian immigrants) arrived to Pécs, who were visible and played an important role in the development of the town, but later, in the middle of the 14th century, a major German immigration can be observed. German inhabitants exceeded the Latins in numbers to the turn of the 14th-15th centuries, and in a relatively short period of time, they became dominant. It is also clearly visible that besides Hungarians, Germans were the most populous and economically most important layer of urban society. Germans were able to keep this economic dominance in Pécs throughout the centuries of the Middle Ages. German burgesses, who settled down here, were mainly dealing with trade, most of them came from Vienna and they even kept their rights that they enjoyed as Viennese burgesses.

Concerning the towns of Hungary, they had family and economic connections primarily with the German burgesses of Buda and Pressburg (today Bratislava). It is also well-known about them that they lived separately, in the "German street" (*in Vico Teutonicali*), and the Carmelite monastery is also related to them. In 1352 and perhaps in 1445 or in 1526 (but in 1528 surely!), the elected town judge was one among the local Germans. The burgher community included some Croatians as well, who lived in the Croatian street (*in Vico Horvathutza*). It is remarkable that there is no data available concerning the streets of the Latins/ Italians, or there were, but did not survive, albeit around the middle of the 15th century and even later, a great number of wealthy burgesses of Walloon or Italian origin lived in Pécs. The best example for this is Henry of Bastogne, a very wealthy man of Walloon origin, the only burgher of Pécs whose last will and testament, which dates back to 1459, has been preserved.

According to the surviving data, "Latins" and Croatians, unlike Germans, have not been detectable in the medieval town council.

Apart from the town leaders (*prepositus, major hospitum, villicus*) appearing in the 12nd century, 11 German and Hungarian judges (*iudex*) and three jurors are known by their names from the period before Mohács, while we have no evidence of mayors (*magister civium, Bürgermeister*). Since in Pécs – opposed to several other Hungarian towns – no serious ethnic violence erupted between the Hungarian and German burgesses, judicial offices were filled in by Hungarians and Germans incidentally and not alternately each year. Two judges (Michael Sáfár and Paul Székely) held the leadership of Pécs at least two times, and it cannot be excluded that they controlled the life of the town for several years without interruption. It is even known about Paul Székely that he was a nobleman, while the majority of other judges belonged to the merchants or artisans.

Among the deeds signed in the Pécs town council only ten have been preserved. These can be exactly identified on the basis of their dates: seven of them were written in Latin, while three of them were published in German. Among these deeds, four can be found in the Country Archive of the Hungarian National Archive, five in the City and Provincial Archive of Vienna, while one is the property of the Medici Archive in Florence.

Although Pécs was under the jurisdiction of the local bishop, considering the economic weight and appearance of the town (town wall, multi-storey stone buildings, partly paved streets), it belonged to the major towns of the Kingdom of Hungary in the Late Mediaeval Period.

IV. City of the Bishop or the Advanced Military Station of the Ottoman Empire?

Szabolcs Varga

The final chapter of the monograph presents the history of the period between the Battle of Mohács and the fall of Pécs. Despite its brevity, this short period was an exciting era in the history of the town. From being a safe hinterland, the town became a border settlement and two Hungarian kings did everything to obtain it, while later, Christian fortifications in the southern part of Transdanubia were managed from here.

The chapter includes three major parts. The first one describes the situation of Pécs after the Battle of Mohács. The siege of 1526 set back the town; traces of destruction were lingering on for one or two decades in some parts of the town. The bishops ruling Pécs, Stephen Sulyok, Stephen Brodarics and John Eszéky, spent short periods of times here, and there is hardly any evidence of their sponsoring activity or their construction projects. Though the members of the Pécs chapter held on, they could not generate enough purchasing power to sustain artisans producing luxury goods even with the added demand of wealthy burghers and urban noblemen. Improvement was indicated by the fact that fewer young students from Pécs were enrolled at the University of Vienna. Nevertheless, Pécs seems to have remained the most important town in the region, maintaining lively communications with the Habsburgs and King Zápolya's government as well.

The second section examines the significance of the Ottomans' presence to Pécs. From this perspective, the 1529 campaign was crucial, since this was the year when a castle was built in Osijek, from which the troops led by Pasha Khasim were able to oversee Slavonia and the southern regions of Transdanubia as well. From this period, Pécs was under constant threat, although the Ottomans border troops were considered to be allies of King Zápolya, and as such, they regularly appeared in the town. The loyalty of the town was very important for King John Zápolya as he was able to stay in contact with his Slavonian supporters only through the town. Therefore, he was trying to protect the population living here and grant privileges to the town. Local burghers took advantages of the trade with the Balkan and Italy, therefore, their relationship with Buda and Pest became very tight. The parish priest of Pest was also the assistant Bishop of Pécs, while the tradesmen of Pécs gained important positions in the capital. Due to its special geopolitical situation, Pécs was able to preserve its economic significance or perhaps even increase it. It was clear to both parties that the possession of the southern parts of Transdanubia depended on the town, thus Zápolya did his best to keep

it, while the Ottoman were satisfied with a loose control. For Ferdinand of Habsburg, the town remained beyond reach. This state of affairs started to alter completely with the death of King John Zápolya in 1540.

The last part of the chapter deals with the history of Pécs between 1540-1543. The settlement with its very poor natural endowments was not able to withstand a major siege, nevertheless it functioned as a border fortress during these three years. In 1540, Queen Isabella confirmed her supremacy over the town by appointing Simon Athinai. In 1541, Sultan Suleiman the Magnificent decided to occupy Pécs, but the town refused to surrender and decided to switch sides and join Ferdinand. After 1541, the defence of Pécs was directed by Bishop Stanislaus Váraljai who received military and financial aid from both Slavonia and Styria. Due to these factors, the military forces of Pécs were finally able to withstand the local Turkish attacks in some places at the beginning of 1543.

Pécs, however, was helpless against the large military campaign launched by the Sultan that year. Therefore, defenders of Pécs, having heard the news of Suleiman's approach, fled from the town, and the civilian population voluntarily surrendered to the Sultan. As Khasim, who was well known to the burghers of Pécs, became the new superior of the town, the change of regime was not a serious shock. Pécs, without any destruction, became one of the *sanjak* centres of the Ottoman Empire.

A Kronosz Kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

A Kronosz Kiadó a Szakkiadók Társulásának tagja,
könyveink elektronikusan elérhetők, olvashatók és kereshetők
az Arcanum Adatbázis Kiadó által létrehozott

www.szaktars.hu

adatbázisban

A címlapon látható rekonstrukció (A püspökvár a 16. század második negyedében)
Buzás Gergely és a Pazirik Informatikai Kft. munkája

A hátlapon Pécs Szabad Királyi Város címere (1780) látható
Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltára
A reprodukciót készítette Pesti András

A belső címlapon a Vilmos püspök címerköve látható
Janus Pannonius Múzeum, Pécs

Angol fordítás: Cserna György
Angol nyelvi lektorálás: Sashalmi Endre

Könyv- és borítóterv, nyomdai előkészítés, mutatók: Eröss Zsolt

Olvasószerkesztő: Czeferner Dóra

www.pecstortenealapitvany.hu
www.kronoszkiado.hu